

MASARYKOVA UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra sociální pedagogiky

Squat Ladronka jako volnočasové prostředí

Diplomová práce

Brno 2014

Vedoucí práce:
Mgr. Martina Kurowski

Autorka práce:
Bc. Barbora Svobodníková

Bibliografický záznam

SVOBODNÍKOVÁ, Barbora. *Squat Ladronka jako volnočasové prostředí*. Brno : Masarykova univerzita, fakulta pedagogická, katedra sociální pedagogiky, 2014. 87 l., 47 l. příl. Vedoucí bakalářské práce Martina Kurowski.

Anotace

Diplomová práce „Ladronka jako volnočasové prostředí“ popisuje a analyzuje fenomén volného času obyvatel squatu, který existoval v Praze v letech 1993 až 2000. Specifikuje skupinu squaterů žijících na Ladronce, definuje obsah a charakter volného času těchto osob a současně popisuje způsob, jakým tento jev ovlivnil osobnostní rozvoj squaterů. Výzkumná studie rozkrývá souvislosti mezi specifickým prostředím squatu a dalšími aspekty života jeho obyvatel. Základní strategií je kvalitativní přístup, metodou sběru dat polostrukturované rozhovory. Analytický proces využívá postupy zakotvené teorie, tedy otevřeného, axiálního a selektivního kódování.

Annotation

Diploma thesis „Ladronka as leisure environment” describes and analyzes the phenomena of leisure time of squat inhabitants from Prague, period 1993 – 2000. It specifies group of squatters living at Ladronka, defines content and character of leisure time of these persons and describes ways how this impacted personal development of squatters. Research study reveals relationships between specific squat environment and other aspects of the life of its inhabitants. Basic strategy is qualitative approach using method of data collection through semi structured interviews. Analytic approach uses grounded theory; it means open, axial and selective coding.

Klíčová slova

Squatting, squateři, subkultura, volný čas, seberealizace, princip Do It Yourself

Keywords

Squatting, squatters, subculture, free time, leisure time, self-fulfillment, principle Do It Yourself

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Brně dne 4. dubna 2014

Bc. Barbora Svobodníková

Poděkování

Děkuji Mgr. Martině Kurowski za odborné vedení mé diplomové práce, poskytnuté rady a připomínky. Rovněž bych ráda poděkovala všem informantům, kteří byli ochotní podělit se se mnou o své vzpomínky či postřehy a pomohli mi tak při realizaci výzkumu.

Obsah

Úvod	9
1. Terminologický úvod	12
1.1. Squatting	12
1.2. Squatting versus bezdomovectví	13
1.3. Squater	14
1.4. Sympatizant	15
1.5. Subkultura.....	15
1.6. Komunita	16
1.7. Volný čas.....	17
1.8. Squatting jako sociální hnutí	17
1.9. Princip D.I.Y.	18
1.10. Lingvistický rozbor výrazu „squat“	18
2. Právní aspekty squattingu v České republice	20
3. Nástin historie squattingu	23
3.1. Česká republika	23
3.2. Historie squatu Ladronka.....	26
3.3. Zahraničí	27
3.3.1. Slovensko	28
3.3.2. Holandsko.....	29
3.3.3. Dánsko.....	32
3.3.4. Velká Británie	33
3.3.5. Německo.....	34
4. Metodologie šetření	35
4.1. Grafické znázornění výzkumného designu studie	35
4.2. Výzkumné otázky a cíle	36
4.3. Sběr dat	36
4.4. Sestavení výzkumného vzorku	38
4.5. Deskriptivní část studie	39
4.6. Analýza dat	39
4.7. Triangulace	40
4.8. Otevřené kódování.....	40
4.9. Axiální kódování	41
4.10. Selektivní kódování	41
5. Deskripce výzkumného pole	43
5.1. Aktéři	43
5.2. Ideologická východiska squaterů.....	44

5.3.	Motivace	45
5.4.	Postoj k drogám	45
5.5.	Volný čas.....	46
5.6.	Finanční zajištění	48
6.	Popis výzkumného vzorku	50
6.1.	Informant č. 1	51
6.2.	Informant č. 2	52
6.3.	Informant č. 3	53
6.4.	Informant č. 4	54
6.5.	Informantka č. 5.....	56
7.	Výzkumné šetření.....	58
7.1.	Matice podmiňujících vlivů.....	58
7.2.	Mezinárodní úroveň.....	60
7.3.	Národní, státní úroveň	60
7.4.	Oblast.....	61
7.5.	Úroveň organizací a institucí	61
7.6.	Sub-organizační, sub-institucionální úroveň	62
7.7.	Skupina, jednotlivec, kolektiv	62
7.8.	Interakce	63
7.9.	Jednání související s jevem.....	64
7.10.	Otevřené kódování	64
7.11.	Kategorizace na základě otevřeného kódování	66
7.12.	Axiální kódování.....	75
7.13.	Selektivní kódování	78
	Závěr.....	80
	Použitá literatura	83
	Seznam příloh.....	87

Motto:

„...Prostě každému, kdo tam byl, to poskytlo takovej prostor, kterej vrstevníci neměli. A ještě ten podtext, že děláš něco pro někoho, v podstatě bez toho, že by tě to živilo, to je zajímavý...“

(informant č. 4)

Úvod

Téma squattingu jsem si pro svoji diplomovou práci vybrala z několika důvodů. Dá se říct, že zásadní motivací pro mě byl závěr výzkumného šetření, které jsem realizovala v rámci své bakalářské práce s názvem „Analýza kauzy squattingu s důrazem na pozitivní aspekty“. Zde bylo odkryto několik pozitivních momentů, které by mohly být inspirativním faktorem v praxi sociálního pedagoga, např. při animaci volnočasových aktivit mládeže v nízkoprahových zařízeních, střediscích volného času či klubech. Domnívám se, že je možné aplikovat pozitivní prvky squattingu při naplňování cílů sociální pedagogiky tak, jak ji vymezuje např. Klapilová (in Dvořáček, 2007), podle níž se mimo jiné sociální pedagogika zaměřuje na prostředí a jeho vliv na utváření osobnosti jedince. A právě studium tohoto vlivu prostředí může sloužit prevenci či zmírňování důsledků sociálně problematických jevů. Současně přispívá ke zvyšování kompetencí sociálního pedagoga při práci s mládeží (Dvořáček, 2007). Jedním z úkolů oboru sociální pedagogiky je tedy zkoumání vlivu sociálního prostředí na výchovu jedince. Moje studie alespoň částečně přispívá k naplnění tohoto úkolu.

Druhým důvodem je skutečnost, že jedinou dosud vydanou publikací mapující squatting v České republice je kniha „Squaty a jejich revoluční tendence“, kterou v roce 2007 publikoval Vlastimil Růžička. Jak však samotný název knihy naznačuje, autora zajímá především politický aspekt problematiky obsazování prázdných domů a této optice podřizuje např. vedení rozhovorů se squatery či výběr přetištěných dobových dokumentů a fotografií. Růžička se zabývá spíše teoretizováním na politologické úrovni, snaží se ve své studii najít odpovědi na otázky: "Ohrožuje squatting demokracii v České republice? Lze ho zařadit mezi extremistická hnutí?" apod. (2007). V knize téměř chybí praktický rozměr života ve squatu, který by zachytil soužití příslušníků této subkultury. Autorovi navíc bývá vyčítána výrazná nepůvodnost textu (Rychetský, 2007), což do určité míry snižuje přínos této publikace. Vzhledem k tomu, že se jedná o jedinou ucelenější studii o českém squattingu, navíc silně jednostranně zaměřenou, doufám, že moje diplomová práce bude v této oblasti obohacujícím materiálem.

Snažila jsem se zjistit, jakým způsobem ovlivňuje nekonformní volnočasové prostředí squatu jeho obyvatele. Osobně vnímám squatting jako důležitý sociální fenomén s možným pedagogickým přesahem. Tímto směrem jsem se tedy ubírala ve výzkumné části své diplomové práce.

Třetím důvodem, proč jsem se rozhodla věnovat problematice obsazování nevyužívaných domů, jsou mé osobní sympatie ke squaterům a jejich ideovým východiskům. Zastávám názor, že dlouhodobě nevyužívané a chátrající objekty by neměly být pouze předmětem zájmu spekulantů s nemovitostmi či majetkoprávními sporů. Pokud vlastník nemovitosti není schopen nebo ochoten udržovat a užívat nemovitost, domnívám se, že za určitých podmínek je pro společnost přínosné, dát takový objekt k dispozici squaterům a takto podpořit vznik např. kulturního či kulturně-informačního centra, nekonformní platformy pro setkávání mladých lidí, nízkoprahového zařízení, prostoru pro začínající umělce, kteří nemají prostředky na pořádání výstav či koncertů v renomovaných kulturních zařízeních... a to vše pod jednou střešou. Sociální a kulturní zaměření squatů v zahraničí popisuje ve své diplomové práci Geržová (2002, s. 28): „Některé squaty však vytvářejí programy zaměřené na děti a rizikovou mládež. Jde tedy o seberealizaci lidí v nejrůznějších oborech, které mohou být velkým přínosem pro nás ostatní.“

Musím přiznat, že mám osobní zkušenost se squattingem. Především jsem se podílela v roce 1997 na vzniku squatu Porhajnka v Brně Židenicích. Jednalo se o typický příklad angažovaného squattingu (Hloušek, 2002), kdy skupina mladých lidí obsadila dlouhodobě nevyužívaný dům, se záměrem vybudovat v něm fungující kulturně-sociální centrum. Svůj pobyt v objektu se od samého začátku snažili legitimizovat, komunikovali se zainteresovanými úřady, zástupci politických stran či s médii. Vypracovali projekt na vybudování kulturně-sociálního centra, na který žádali dotaci. Pilotním projektem byla realizace výstavy *Psí víno*. Tato akce byla důležitým momentem, kdy došlo k efektivní spolupráci squaterů a studentů Masarykovy univerzity. Jednoznačně se nejednalo pouze o řešení bytové otázky squaterů. Přes maximální vynaložené úsilí se však nepodařilo udržet brněnský squat v chodu déle než cca 3 měsíce.

Squat Ladronka již téměř čtrnáct let neexistuje, přesto jsem si jej zvolila jako výzkumné pole mého šetření. Hlavním důvodem je jedinečnost tohoto projektu, který v historii České republiky nemá obdoby. Je pravdou, že později na našem území fungovaly další squaty, některé i déle než Ladronka. Ale ty nikdy nedosáhly takové míry angažovanosti svých obyvatel, ani kvantity (snad i kvality) organizovaných kulturních či jiných akcí, díky kterým Ladronka získala popularitu u části širší veřejnosti¹.

Ve studii mi jde o to, zachytit pozitivní a inspirující momenty squattingu vzhledem k cílům sociální pedagogiky, právní či ideologická hlediska si dovolím zmínit pouze okrajově

¹ Nutno dodat, že ostatní významné squaty nedisponovaly takovým zázemím, které umožňovalo na Ladronce organizovat větší koncerty či festivaly.

a to v první teoretické části diplomové práce.

V empirické části mé práce, která se zabývá deskripcí případu, vycházím do jisté míry z postřehů a informací, které jsem získala během svých návštěv Ladronky v letech 1995 až 2000. Důležitou roli tedy i zde hraje moje osobní zkušenost, je mi známé zázemí squatu a částečně i složení jeho osazenstva, což mi zase umožnilo zajistit výběr výzkumného vzorku s určitou rovnoměrnou variací. V neposlední řadě jsem vlastní konexe zužitkovala při přesvědčování bývalých squaterů, aby poskytli interview, která potřebuji pro své výzkumné šetření.

Závěrem bych chtěla zmínit jedno úskalí, se kterým jsem se musela při psaní své diplomové práce potýkat. Na téma squattingu mi bylo k dispozici jen několik málo tištěných materiálů, ve kterých se autoři tímto fenoménem systematicky zabývají. Ne vždy bylo možné vygenerovat správnou citační formu či vůbec určit autora. Často jsem musela vycházet z informací, které jsou dostupné pouze na internetu. Snažila jsem se vyhledávat jen korektní články, a tak eliminovat nepravdivé či zkreslené údaje. Prosím tedy v tomto ohledu o pochopení a shovívavost při hodnocení tohoto aspektu mé studie.

1. Terminologický úvod

Vzhledem k vlastní bezprostřední zkušenosti z prostředí squatu jsem navrhla vlastní terminologickou databázi, která zachycuje základní aspekty vztahující se k oblasti squattingu v kontextu výzkumných cílů mé diplomové práce.

1.1. Squatting

„Výraz pochází z anglického *to squat*, což znamená usadit se na neobsazené půdě či v neobsazeném domě s nadějí na získání nároku obsazenou půdu či dům využívat. Současné hnutí squaterů začalo vznikat koncem šedesátých let 20. století v USA ve skupinách tzv. hippie, kteří experimentovali s alternativním způsobem života. Tehdy squatting řešil některým sociálně slabým lidem problém bydlení. Později začaly být squaty vytvářeny taky jako prostředí pro alternativní kulturní a politické aktivity. Právní nárok na obsazené území, případně nemovitosti, v současnosti většina západních států neuznává, i když už v některých těchto zemích byly vydány rozsudky ve prospěch squaterů“ (Matoušek, 2003).

„Squatting provozují většinou levicoví aktivisté a příslušníci kulturních proudů s krajní levicí spjatých. Cílem squattingu je zpravidla upozornit na špatnou bytovou situaci a bytovou politiku. V západních zemích, odkud squatting pochází, bylo běžné obsazovat i byty v luxusních čtvrtích, kde se majitelé snažili udržet vysoké ceny právě tím, že neuzavírali nájemní smlouvy s nižším nájmem. Squatting měl tehdy ryze ideový obsah a nesl prvky třídního boje.“ (Růžička, 2007)

Domnívám se, že ani v jedné z výše uvedených definic není zachycen důležitý rozměr popisovaného jevu, a to jeho potenciál přesahu do edukativního pole. Fenomén squatting lze nahlížet jako příležitost pro seberealizaci, sebevzdělávání a to s maximální možnou mírou zapojení zúčastněných osob. V prostředí squatu dochází k prolínání neformálního učení, informálního učení a uspokojování potřeb“ (Svobodníková, 2010). Tato participace na vytváření přijatelného sociálního prostředí a nekonzumní zábavy je žádoucím prostředkem k naplňování pedagogických cílů jako např. individuální rozvoj jedince, jeho uplatnění ve společnosti, osvojování postojů, vědomostí či dovedností.

1.2. Squatting versus bezdomovectví

Mnohdy dochází k záměně obou pojmů, zásadní podíl na tom má způsob, kterým média zjednodušeně popisují oba fenomény².

Je však nutné odlišit angažovaný squatting, o kterém hovoří Hloušek ve své studii (2002) a problémové chování osob bez trvalého přístřeší, toxikomanů či osob s jiným delikventním chováním. Tyto osoby vyhledávají dlouhodobě opuštěné objekty, a to za účelem obývání, ukryvání např. před policií či je využívají pro přípravu a aplikaci návykových látek. Svým jednáním zpravidla nemovitost poškozují, zamořují odpadky a exkrementy, nezáleží jim na tom, jak jejich chování posuzuje veřejnost.

Naopak aktivity squaterů směřují k renovaci obsazeného objektu, jejich cílem není pouze uspokojit potřebu bydlení – mnohdy ve squatech budují kulturní a sociální centra či pořádají nárazové akce přístupné veřejnosti³. Své jednání se snaží legitimizovat a prezentují squatting jako účelné a společnosti prospěšné jednání, uvědomují si důležitost pozitivního veřejného mínění. Obsazení opuštěného objektu zpravidla předchází zjištění totožnosti majitele nemovitosti.

Někteří autoři v této souvislosti hovoří o sociálním squattingu (Mašek, 2010), kdy primární motivací osob žijících v dlouhodobě opuštěných objektech jsou sociální důvody. Do této skupiny lze zařadit osoby bez přístřeší, narkomany, osoby na útěku, nemajetné umělce, apod.

Sociální squatting měl rozvinutou tradici především ve Velké Británii. Atmosféru druhé poloviny sedmdesátých let vystihuje bývalý squater Richard Nother v knize Pata Gilberta (2007, s. 45): „Život v komuně – nebo utopický názory, jestli chceš, to se nás vůbec netýkalo. Náš barák byl muzikantskej. Jiný squaty byly opilecký, další zase feťácký doupata, byla to různorodá oblast. Jediná věc, která všechny spojovala, byly problémy s elektrárnou a magistrátem. Byla tam spousta muzikantů, lidí z Irska, jižní Ameriky, Španělska. Všichni mladý, který přicházeli do Londýna a neměli na bydlení, směřovali sem.“

² Ukázkovým příkladem, kdy je útočiště narkomanů či bezprizorních osob prezentováno jako squat, je reportáž Ivy Zigmundové odvysílaná v brněnské mutaci pořadu Týden v regionech dne 28. 11. 2009. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/program/309281381891128.html?online=1>

³ Není to však pravidlem. Především v zahraničí existují zasquatované domy, jejichž obyvatelé nemají ambice organizovat zde kulturní či jiné akce, často z důvodu nevhodného zázemí objektu. V takovém případě se nejedná o angažovaný squatting.

1.3. Squater

Pojem squatter jako označení osadníka, jenž obsadil pozemek bez právního titulu, lze poprvé zaznamenat v roce 1788 (Harper, 2011).

V současnosti je squaterem označována osoba, která obývá squat, buď z důvodu, že tímto způsobem řeší vlastní bytovou situaci či takto realizuje své představy o hodnotném životním stylu v kolektivu ideově spřízněných osob. Kritériem není míra angažovanosti jednotlivce, tedy jeho aktivní přístup a participace na fungování squatu, ani podíl na rozhodování o otázkách, které se týkají jeho existence. Zpravidla se však podílí na akcích organizovaných ve squatu a má zájem účastnit se samosprávy a tím ovlivňovat dění ve squatu. Squater většinou má v objektu částečné soukromí (vlastní pokoj nebo místnost, kterou sdílí s jiným squaterem, případně vlastní postel ve vícelůžkovém pokoji). Není rozhodující, zda osoba byla přítomna akci prvotního obsazení objektu, či se ke skupině připojila později. Motivace jednání squatera mohou být různé, v evropském a severoamerickém prostředí převládá snaha squaterů svým jednáním poukázat na neuspokojivou bytovou politiku státu a na další společenské problémy, případně se tímto způsobem snaží získat prostor pro vlastní umělecké aktivity. Jedná se tedy o jakýsi sociální protest. Na druhé straně na mnoha místech světa (např. v Africe) je squatting krizovým řešením vlastního bydlení, kdy lidem nezbývá jiná možnost, neboť na zajištění standardního bydlení nemají prostředky. Domnívám se, že v praxi dochází často ke smíšení obou motivačních činitelů, nelze tedy jednoznačně určit, o který druh motivace se v tom kterém případě jedná.

U squaterů jsou v mnoha případech patrné sklony ke komunitnímu způsobu života a snahy o alternativní životní styl, nemusí to být však pravidlem.

Podstatná část squaterů se rekrutuje z řad levicově zaměřených, lidskoprávních či ekologických aktivistů. Lze najít výjimky, především v zahraničí existují squaty, které postrádají jakýkoliv politický či sociální rozměr, jsou provozovány výhradně umělecky zaměřenými osobami. Jsou známy i extrémní, kdy obsazený dům je pouhým útočištěm narkomanů a delikventů.

Squaty mohou mít různý charakter: od celých obsazených objektů, jejich části, bytových jednotek, pozemků až po obytné vozy, lodě či nepoužívané vlakové vagóny. Není rozhodující, zda obsazený objekt je ve vlastnictví státu, obce, právnické či fyzické osoby. Praxe v české republice je však taková, že ve většině případů se jednalo o státní či obecní majetek, především z důvodu výhodnější pozice squaterů pro vyjednávání o legalizaci jejich pobytu v objektu.

Ve squaterské komunitě se běžně používá označení „squaterka“ pro ženu. Rozšířen je také termín „zasquatovat“, což znamená obsadit objekt či bytový prostor se záměrem vybudovat zde squat.

1.4. Sympatizant

Označení sympatizant používám ve své studii pro osobu, která ve squatu trvale nebydlela, avšak byla se squatery v přátelském vztahu či v ideovém souznění. Sami squatěři o těchto osobách hovoří:

„...A vedle toho bylo ještě obrovský množství těch kmenových sympatizantů, kteří na Ladronce jako nebydleli a mnohdy v tý vzájemný sounáležitosti mi byli bliž než kmenový Ladronkáři - tím, co dokázali udělat, byli pražský i mimopražský. A bez nich by Ladronka nikdy neměla tu tvář a tu podporu, kterou měla...“ (informant č. 4)

Tito přátelé squaterů docházeli do objektu, podíleli se na jeho údržbě, účastnili se akcí organizovaných squatery (koncerty, přednášky, veřejné akce na podporu squatu, apod.), případně využívali podmínek squatu pro realizaci vlastních zájmů. Motivací bývají většinou osobní sympatie ke stálým obyvatelům squatu, ideová akceptace principů squattingu, potřeba sebevyjádření nekonformním způsobem či v nekonformním prostředí nebo touha trávit vlastní volný čas v názorově blízkém prostředí. Důležitým aspektem bývá často potřeba vyplnění volného času. Tento motivační činitel je výrazný především u osob, které nedocházejí do stálého zaměstnání či do školy.

Na Ladronce sympatizanti nedisponovali hlasovacím právem, které by mohli využít při rozhodování o důležitých věcech týkajících se squatu, avšak schůzek se v některých případech účastnili a do diskuze mohli přispívat.

1.5. Subkultura

Termínem subkultura lze označit výzkumné pole mého šetření, tedy skupinu aktivistů, kteří obývali squat Ladronka nebo se na jeho chodu nějakým způsobem podíleli nebo sdíleli obdobná ideová východiska se squatery a Ladronku příležitostně navštěvovali. Jedná se o soubor osob, kterým bylo v době existence Ladronky 15 až 25 let. Znali se nějakou dobu před tím, než spolu začali bydlet, případně navštěvovat Ladronku, byli spolu v každodenním či příležitostném kontaktu: koncerty a další kulturní akce, účast na demonstracích či street parties, návštěva ve squatu popř. hospodského zařízení, příprava kulturní akce, společné

venčení psů, apod.

Zásadním kritériem je podobnost životního stylu a ideových východisek jednotlivých příslušníků subkultury (viz. kapitola 5.2.), aby bylo možné tvrdit, že skupina „udržuje a rozvíjí soubor vlastní víry, morálky, hodnot a norem, který je obměnou těchto v dominantní kultuře“ (Stark, 1992, podle Geist, 1992, s. 474).

Existence této subkultury je podmíněna fungováním squatu pouze do určité míry. Prostředí squatu je pro ni společným prostorem, kde dochází ke kooperaci, avšak mimo squat vytváří jednotlivci menší, více diferenciované skupiny dle užší specifikace zájmů. Tato tendence je v kauze Ladronky výraznější až v posledních asi třech letech její existence a souvisí s vnitřním rozkoem obyvatel Ladronky, který sami informanti reflektují v rozhovorech:

„...Permanentní hádání s XY to mě už taky nezajímalo. Já jsem chtěl být obklopený lidma, který si vyberu že jo. Bohužel výběr XY do komunity byla špatná volba, to byla asi největší chyba Ladronky. A říkám to takhle otevřeně...“ (informant. č. 4)

„...Navíc Ladronka byla uvnitř rozhádaná, to bylo tím, že část ladronkářů si proti sobě popudila lidi tím, že dala ruce pryč od těch protestů⁴, se báli toho účastnit, aby si nepoštváli na sebe úřady...“ (informant. č. 3)

1.6. Komunita

Ve své studii používám pro označení skupiny squaterů obývajících Ladronku pojem „komunita“. Vycházím z definice, kterou uvádí Hartlovi (2000):

„Komunita - přirozené společenství v určité lokalitě nebo skupina lidí sdílejících společné zájmy, termín pro lidské společenství.“

„...Já teda těm ladronkářům na jednu stranu záviděla, že jim to tak klape, že žijou společně a dělají všechny ty věci - koncerty a tak... Na Ladronce byli všichni, myslím, vegetariáni...“ (informantka č. 5)

⁴tzn. nejednotný postoj squaterů na zapojení Ladronky do protestů proti zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze v září 2000

1.7. Volný čas

Ve své studii posuzují squat Ladronka jako prostředí volného času, jehož rysy dle Joffre Dumazediera (in Hofbauer, 2004) jsou:

- svobodná volba účasti
- bezprostřední „neužitečnost“, neutilitárnost
- poskytování radosti
- uspokojování potřeb

Hofbauer definuje pojem volný čas jako „činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Hlavní funkce volného času jsou:

- odpočinek (regenerace pracovní síly)
- zábava (regenerace duševních sil)
- rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury)“

1.8. Squatting jako sociální hnutí

S ohledem na skutečnost, že se squateři svým jednáním snaží prosazovat základní občanská práva a svobody, domnívám se, že tato skupina má své legitimní místo v občanské společnosti. Jednání squaterů lze považovat za aktivní participaci na společenském (kulturním, politickém) dění. Snaha o prosazování společenských změn, např. legalizace squattingu, je jedním ze základních bodů jejich ideového programu. Vzhledem k nízké míře jejich organizovanosti patří squaterská subkultura mezi tzv. sociální hnutí, jak jej definuje Skovajsa (2010) a dále říká: „Sociální hnutí nejsou organizace, ale v jejich rámci mohou nejrůznější organizace vzniknout a působit, včetně zájmových skupin a politických stran.“ Tento aspekt reflektuje informat č. 4:

„...A tak nás XY napojil na lidi z Anarchistické federace a vlastně tam už jsem zůstal, jsme se seznámili na sedmičce tehdy, postupně se do toho člověk takhle zabořil. A v podstatě Ladronku jsme obsazovali jako Anarchistická federace.“ (informat č. 4)

Dalším faktem, který dokládá právo squaterské subkultury na existenci ve veřejné sféře demokratického státu, je skutečnost, že squateři, stejně jako např. různá občanská sdružení, politické strany či náboženská uskupení, „se snaží artikulovat hodnoty, sdružovat se, pěstovat solidaritu a prosazovat své zájmy“. (Skovajsa, 2010)

1.9. Princip D.I.Y.

Jedná se o zkratku anglického "Do It Yourself" – udělej si sám. Průkopníky toho stylu byli příslušníci hnutí punk na konci sedmdesátých let. Jak popisuje Novák (2006), na punkové hudební scéně došlo k rozostření hranice mezi aktivním hudebníkem a pasivním konzumentem. Téměř každý mohl založit kapelu a bavit se po svém. Jednalo se o jakousi revoltu vůči mainstreamovému kulturnímu prostředí a to bylo přitažlivé pro mladé lidi.

D. I. Y. hnutí se zformovalo však až v devadesátých letech ve Velké Británii. V podstatě se jednalo o reakci na kriminalizaci určitých životních stylů (Novák, 2006) a represivní přístup vlády. Toto hnutí záměrně spojilo politiku a zábavu. Zásadním kritériem je aktivní přístup každého jednotlivce, jeho účast a podíl na tvorbě a realizaci projektů, kterých se pak také účastní. Nejmasovějším počinem v tomto stylu jsou tzv. street parties, jakýsi karneval, pouliční zábava s politickým nábojem.

Myšlenka D. I. Y. zcela zapadá do ideového kontextu squaterského hnutí, které ze své podstaty hledá způsoby, jak svépomocí vyřešit otázku bydlení, realizovat alternativní kulturní či sociální projekty nebo se politicky vymezit proti institucím establishmentu a prosazovat vlastní politické názory. Samotní ex-squateři dokládají tento přístup na Ladronce:

„...Všechno se dělalo svépomocí, stavební úpravy. Všichni měli nějaký zkušenosti, ty se využily a vždycky se to vymyslelo...“ (informant č. 1)

„...Proto jsme vlastně odmítali nějaký dotace, sponzory, chtěli jsme být nezávislí na státu. Ani jsme nechtěli, aby to zrekonstruoval ten stát. Bysme měli zájem o materiál, ale práci bysme zajistili my. A tohle bylo i součástí té naší argumentace v tom Projektu...“ (informant č. 3)

1.10. Lingvistický rozbor výrazu „squat“

S ohledem na to, že psaní odvozenin slova „squat“ se u jednotlivých autorů liší, předkládám jeho stručný lingvistický rozbor (Beneš, 2010):

„Nový akademický slovník cizích slov zaznamenává výrazy "squat", "squatový"; "squatter/squater", "squatterský/squaterský"; a "squatovat". Už jen z tohoto přehledu (i z variant uvedených v Internetové jazykové příručce) je zřejmé, že psaní dvou "t" je v jednotlivých výrazech silně rozkolísané. U slov, která nejsou přímo kodifikací zachycena, bychom proto připustili jak psaní s jedním "t", tak psaní se dvěma "t". Důsledně bychom podle slovníku měli psát jediné "squat" a „squatovat“ (s jedním "t"). U ostatních odvozenin

je vhodné v jednom textu psaní jednoho/dvou "t" sjednotit.“

Při psaní diplomové práce jsem vycházela z tohoto jazykového rozboru, zpravidla používám odvozeniny slova "squat" s jedním "t". Pouze při užívání termínu "squatting" se striktně držím varianty se dvěma "tt".

2. Právní aspekty squattingu v České republice

Současný právní systém České republiky pojem „squatting“ nezná. Podle platné právní úpravy je na jednání squaterů pohlíženo dle Hlavy V zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zabývající se trestnými činy proti majetku jako na **neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru**⁵.

Jmenovitě jde o ustanovení **§ 208**, které praví⁶:

- (1) Kdo protiprávně obsadí nebo užívá dům, byt nebo nebytový prostor jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.
- (2) Stejně bude potrestán, kdo oprávněné osobě v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru neoprávněně brání.
- (3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny, nebo
 - b) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu

Dále lze aplikovat zejména tyto právní normy, i když jejich použití je značně problematické:

§ 178 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - Porušování domovní svobody

- (1) Kdo neoprávněně vnikne do domu nebo do bytu jiného nebo tam neoprávněně setrvá, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.
- (2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, užije-li při činu uvedeném v odstavci 1 násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nebo překoná-li překážku, jejímž účelem je zabránit vniknutí.
- (3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, jestliže užije při činu uvedeném v odstavci 1 násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí a takový čin spáchá se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami.

⁵Uvedené právní normy v této kapitole jsem použila na základě osobní konzultace se soudkyní okresního soudu v Břeclavi Mgr. Pavlínou Slavíkovou.

⁶ Dříve § 249a trestního zákona (z. č. 140/1961 Sb.)

§ 257 Poškození cizí věci

- (1) Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.
- (2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na věci svědka, znalce nebo tlumočnicka pro výkon jejich povinnosti,
 - b) spáchá-li takový čin na věci jiného pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání,
 - c) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo
 - d) spáchá-li takový čin na věci, která požívá ochrany podle zvláštních předpisů.
- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

Zajímavá je možnost uplatnit při obhajobě squaterů **ustanovení o krajní nouzi (§ 28 trestního zákoníku)**⁷. Úkolem této právní normy je zamezit trestnímu stíhání osob, jejichž jednání by jinak bylo kvalifikováno jako trestný čin. Kdyby se squaterům podařilo před soudem prokázat, že v případě, že by neobsadili objekt, mohlo by dojít k ohrožení jejich zdraví či života, přicházelo by v úvahu například tzv. mimořádné snížení trestu.

Jak vyplývá z výše uvedených právních norem, squatting je dle českých platných zákonů posuzován jako trestný čin, právní výklad je však komplikovanější, jak popisuje ve své diplomové práci Prouza (2011), který tento fenomén zachycuje jako „střet vlastnického práva a práva na bydlení“. Squateři svým jednáním vystihují podstatu právního a společenského problému, když vedle sebe existují prázdné chátrající domy a lidé bez domova. Prouza dále naznačuje možný výklad squaterských aktivit, když tím, že se aktivně podílejí na údržbě obsazené nemovitosti a vlastními prostředky brání jejímu chátrání, tak odvádí jakési pomyslné nájemné majiteli.

Z praxe jsou známy případy, kdy si vlastník objektu uvědomil výhodnost vzniklé situace a se squaterem uzavřel dohodu o podmínkách užívání nemovitosti. Tímto se částečně zbavil povinnosti pečovat o svoji nemovitost, kterou mu ukládá nový Občanský zákoník v §1011.

⁷Tato právní norma byla použita např. obhájkyň brněnských squaterů JUDr. Pražákovou v roce 1998 v kauze Porhajmka.

Častým argumentem, který zní z úst squaterů na obhajobu jejich jednání, je tvrzení, že squatting nenese znaky společenské nebezpečnosti a tudíž by neměl být hodnocen jako trestný čin. Squateři v této souvislosti poukazují na to, že legislativní normy chrání zájmy spekulantů s nemovitostmi, ale osoby, které nemají kde bydlet, jsou trestně stíhány.

3. Nástin historie squattingu

3.1. Česká republika

Za vlády totalitního komunistického režimu nelze o squattingu na území tehdejší Československé republiky jako o sociálním hnutí hovořit. Je pravděpodobné, že docházelo k ojedinělým případům obydlování jinak nevyužívaných objektů osobami bez přístřeší. Méně nezvyklé bylo zabírání a využívání neohrazených pozemků, např. pro pastvu dobytka či uskladnění stavebního materiálu apod. Ani jeden z těchto případů však neobsahoval politický či sociální podtext. Výkonná komunistická moc hned v zárodku usilovala o potlačení vzniku jakýchkoliv alternativních skupin či komunit. V socialistickém vládním zřízení nemohly být už ze své podstaty připuštěny důvody ke squattingu, neboť samo hlásalo principy rovnostářské a sociálně spravedlivé společnosti. Komunistický stát měl být zárukou svobodného přístupu svých občanů k bydlení, kulturnímu vyžití i seberealizaci.

Velmi zvolna se do povědomí české společnosti squatting dostával až po pádu komunistického režimu v ČR.⁸

Od roku 1989 proběhlo v České republice více než 30 pokusů o obsazení dlouhodobě opuštěného objektu či jeho části (Laube, 1999). Nelegálních vniknutí do nemovitosti a jejího obsazení proběhlo samozřejmě více. Avšak v těchto případech nehovoříme o squattingu, neboť zde chybí proklamace squaterské ideové platformy, jedná se např. o útočiště narkomanů nebo bezdomovců.

Jednotlivé případy squattingu na území České republiky se lišily v několika směrech: lokalitou, charakterem objektu, motivací, počtem aktivních osob, dobou existence squatu (od několika dnů až po několik let) a mírou angažovanosti obyvatel squatu.⁹ Podle stupně organizovanosti lze členit squaterské iniciativy na skupiny vyvíjející svoji činnost buď jako neoficiální uskupení jednotlivců či jako registrované občanské sdružení, popř. nadace. Výhodnější avšak nepatrně komplikovanější je druhá možnost, která umožňuje jednodušší vyjednávání s úřady, prezentaci v médiích a získávání finančních prostředků na rozvoj squatu.

Některé zdroje (např. časopis A-kontra) považují za první squat v České republice dům U Divého muže ve Sněmovní ulici v Praze, kde v roce 1990 prezentovali své umění členové Linhartovy nadace. Uměleckého happeningu v obsazeném domě se účastnil se svým

⁸ Příznačný je fakt, že v Akademickém slovníku cizích slov z roku 1998 heslo „squat“ není obsaženo.

⁹ „Angažovaný squatting“ (Hloušek, 2002)

projektem „Hořící hlavy“ i uznávaný výtvarník David Černý. Tento squat však vznikl diskutabilním způsobem - po vypršení platné nájemní smlouvy odmítli umělci objekt opustit a 11. ledna 1991 byl dům za asistence Veřejné bezpečnosti vyklizen.

V květnu 1991 bylo obsazeno několik chátrajících domků v pražské bývalé dělnické kolonii Bud'ánka. V březnu 1992 byly vyklizeny, později opakovaně zasquatovány a následně vystěhovány, část kolonie občasně využívána jako útočiště osob bez přístřeší.

Během podzimu 1991 obsadila skupina mladých lidí dům U Zlaté lodi v Praze v Náprstkově ulici. V tomto případě lze poprvé zaznamenat snahu squaterů svůj pobyt v objektu legalizovat a skupina dokonce předkládá Městskému úřadu Prahy 1 vypracovaný projekt na využití domu. V této kauze squattingu chybí politický kontext, squaterům šlo především o to vyřešit vlastní bytovou situaci a současně získat prostor pro své uměleckou seberealizaci. Squat byl policií vystěhován v květnu 1994.

I mimo Prahu byly zaznamenány pokusy o squatting:

Koncem roku 1992 se asi na měsíc podařilo obsadit dlouhodobě nevyužívaný objekt v Teplicích.

Historicky prvním opravdu fungujícím angažovaným squatem na území České republiky byl bytový dům v ulici Ppl. Sochora v Praze. Skupinou mladých levicových aktivistů byla v roce 1990 obsazena jedna bytová jednotka v tomto domě. K expanzi squatu mohlo dojít až o dva roky později, kdy se z domu vystěhoval zbytek legálních nájemníků. Jednalo se o první squat, kde se jeho obyvatelé hlásili k anarchistickému hnutí a snažili se realizovat kulturní a politické aktivity – koncerty, výstavy či přednášky. V objektu měla své zázemí redakce anarchistického časopisu A-kontra, později zde byla zprovozněna jeho vlastní tiskárna, kde se současně tiskly různé anarchistické publikace, letáky či plakáty.

Tato kauza squattingu byla unikátní také tím, že squateři ve své snaze o legalizaci squatu byli úspěšní a vznikla dohoda s Městským úřadem Prahy 7, který squaterům poskytl v roce 1997 náhradní objekt v ulici Za Papírnou, kde squateři realizovali vlastní projekt „Centra svobodného vzdělávání“, proběhlo mnoho koncertů a výstav. Začátkem roku 2004 byl objekt za policejní asistence vyklizen.

V srpnu 1997 obsadili členové a sympatizanti Československé anarchistické federace deset let opuštěný pavlačový dům v Zenklově ulici v Praze. Proběhlo zde několik výstav a přednášek, byla zprovozněna čajovna. Jednalo se o první případ na území České republiky, kdy vlastníkem objektu byla soukromá osoba. Tento majitel vyzval obyvatele squatu, aby objekt opustili, ti na základě jeho výzvy nakonec dům vyklidili.

Nejvýznamnějším squatem, který vzniknul mimo území hlavního města Prahy byl

bezesporu dům v Porhajmově ulici v Brně - Židenicích. V srpnu 1997 jej obsadila skupina squatterů se záměrem vytvořit v něm kulturně-sociální centrum, zároveň zde chtěla bydlet. Za účelem legitimizace squatu bylo založeno občanské sdružení Nová zahrada. Ihned započala vyjednávání s úřady o předloženém projektu na využití objektu a apelace na členy městského zastupitelstva. Byla zde realizována umělecká výstava. Zároveň s obsazením objektu byla záměrně navázána spolupráce se zástupci sdělovacích prostředků, zpočátku zejména regionálními. Poprvé v historii je patrná snaha o medializaci squaterských aktivit v jejich samém zárodku. V noci, která předcházela definitivnímu vyklizení obsazeného objektu, vniklo do objektu několik příslušníků speciální jednotky Městské policie. Jejich zásah vyvrcholil tím, že přítomné squattery zamkli do jedné místnosti, kam následně vhodili slzotvorný granát. Jednání těchto maskovaných příslušníků bylo prošetřováno inspekcí a shledáno v rozporu se zákonem. K vyklizení squatu došlo 11. listopadu 1997.

Squatem s poměrně dlouhou dobou existence byla vila Milada v Praze. Objekt obsadili v květnu 1998 převážně squateři, kteří museli opustit squat v Zenklově ulici. Téměř ihned po obsazení vily vyjednal zástupce squaterů s vlastníkem vily ústní dohodu o podmínkách jejího využívání. Následně však proběhlo několik policejních razíí a do povědomí široké veřejnosti se squat dostal zejména díky medializaci několikadenního policejního obléhání obsazeného objektu. Během existence squatu Milada zde proběhly desítky koncertů, výstav, fungoval infoshop a bar. Squaterům se podařilo odrazit několik útoků neonacistů. Definitivně byla vila Milada vyklizena v červnu 2009 a squaterům za ni byla nabídnuta část objektu v Truhlářské ulici v Praze. O tento počín se významnou měrou zasadil tehdejší ministr pro lidská práva Michael Kocáb, který osobně intervenoval u vlastníka domu v Truhlářské ulici - svého dlouholetého přítele. Proběhlo zde několik koncertů, přednášek, workshopů či výstav, v provozu byla čítárna, čajovna a knihovna. Squateři objekt opustili dobrovolně v květnu 2010.

Pokusy o squatting byly v devadesátých letech zaznamenány i v dalších městech ČR. Z hlediska vývoje českého squattingu je jejich význam nepatrný, především z důvodu jejich krátké existence, zároveň postrádaly podporu anarchoautonomní scény.¹⁰ Pro představu o vývoji squattingu v České republice postačí výše uvedené - nejvýznamnější případy.

¹⁰ „Anarchoautonomní skupiny jsou spjaty s anarchistickými a jim podobnými utopickými a revolučními představami. Tato scéna je konglomerátem různých, vzájemně personálně propojených a zároveň často se měnících skupin. Jejich hlavním zájmem je boj proti tzv. globalismu, tj. proti současnému celosvětovému politickému systému a proti nadnárodnímu ekonomickému systému, jehož reprezentanty a symboly jsou mezinárodní obchodní organizace a nadnárodní společnosti (např. WTO, Mc Donald's, Shell atd.). Dalším jejich nosným tématem je „antifašismus“ s tím, že za fašismus bývá označován celý současný euroatlantický společenský systém, včetně státu a jeho orgánů. Anarchoautonomní postoje nacházejí ohlas především mezi skupinami alternativně orientované mládeže.“ (definice MVČR)

3.2. Historie squatu Ladronka

Nejproslulejším českým squatem byla Ladronka – památkově chráněný barokní statek, který se nachází na katastrálním území Břevnova - Prahy 6. Je výjimečný již svojí lokací: samostatně stojící uprostřed rozsáhlého parku, v jehož blízkosti se nachází vilová zástavba.

Dle Wikipedie byl objekt od konce 17. století provozován jako zájezdní hostinec, který nechal zbudovat hrabě Filip Ferdinand de la Crone. Tímto způsobem byla usedlost využívána až do druhé poloviny 19. století. Na počátku 18. století koupil statek řád maltézských rytířů, který jej vlastnil až do roku 1922, kdy přešel do majetku hlavního města Prahy. Jelikož se v blízkosti Ladronky nacházela chudinská kolonie, byla nemovitost využívána jako skromné bytové jednotky. Obyvatelé Ladronky ji postupně opustili a ačkoliv byl objekt vyhlášen roku 1964 kulturní památkou, dále chátral a od roku 1977 v něm byly sklady.

Dne 4. září 1993 Ladronku obsadila skupina aktivistů z prostředí Anarchistické federace a časopisu Autonom se záměrem vybudovat zde alternativní kulturní a sociální centrum. Shodou okolností v témže roce přijalo Zastupitelstvo hl. m. Prahy rozhodnutí č. 360, kterým pověřilo správou Ladronky akciovou společností Trade Centre Praha (smlouva s TCP, a.s. byla podepsána 15. listopadu 1993 s účinností od 1. ledna 1994). Squaterům se podařilo vyjednat s touto správcovskou společností o rok později smlouvu o užívání objektu.

Byla založena Nadace Ladronka, jejímž jménem squateři jednali s úřady i s médii. Tato nadace se v roce 1999 transformovala v občanské sdružení.

V prosinci 1994 squateři oficiálně předložili vypracovaný projekt "Autonomního sociálně - kulturního centra Ladronka".

V lednu 1995 správcovská firma Trade Centre Praha, a.s. smlouvu vypověděla, kvůli údajnému hrubému porušení smlouvy ze strany squaterů, že se v objektu zdržovali cizí osoby.

1. března 1995 squateři symbolicky předali objekt firmě TCP, a.s., avšak pouze jeho papírovou maketu. Tento akt měl upoutat pozornost tisku žádoucím způsobem a zajistit squatu Ladronka ještě větší popularitu.

Během podzimu roku 1996 hl. město Praha vyhlásilo veřejnou obchodní soutěž. Tu vyhrála soukromá společnost Santé, která chtěla na Ladronce zřídit luxusní zdravotnické zařízení. Firma Santé však nakonec od smlouvy s městem odstoupila, údajně nechtěla čelit potížím, které by jí ohrozily, kdyby zavdala podnět k vyklizení squatu.

Squat byl policejně vyklizen 9. listopadu 2000. To bývá často dáváno do souvislosti s nepokoji, které doprovázeli zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze v září 2000. Sami squauteři tento kontext zmiňují v rozhovorech:

„...No to (vyklizení Ladronky, pozn. autorky) bylo v té hysterii po zasedání Měnového fondu a oni věděli, že teď se Ladronky nikdo nezastane, že si to můžou dovolit...“ (informant č. 3)

Za téměř sedm let existence squatu Ladronka zde proběhlo bezpočet žánrově ne zcela vyhraněných koncertů, výstav, přednášek, několik dnů otevřených dveří, zábavných akcí pro děti, apod.

Několikrát se uskutečnilo v prostorách Ladronky natáčení České televize, ať už šlo o reportáž z probíhajícího koncertu či záběry pro dokumentární či zpravodajskou relaci.¹¹

Výrazná a na tehdejší české poměry unikátní, byla zahraniční podpora a věhlas tohoto pražského squatu. Vznikaly petice proti vyklizení Ladronky, byly organizovány benefiční akce, jejichž výtěžek směřoval na její rozvoj, proběhlo několik demonstrací, které měly podpořit vznikající kulturní a informační centrum. Důkazem zahraniční popularity byly časté návštěvy skupin aktivistů z Polska, Německa, Ruska, ale i dalších zemí.

Asi třikrát byl ze strany Magistrátu hl. m. Prahy iniciován pokus o vyklizené Ladronky, ale její obyvatelé vždy odolali, lobovali na diskuzích Zastupitelstva o osudu objektu, účastnili se jednání se správcovskou firmou, při kterých jim možná byly ku prospěchu osobní konexe se synem jednoho z majitelů společnosti:

„...Navíc jsme měli štěstí, že synové šéfa té správcovské firmy na Ladronku chodili, my jsme je teda před tím neznali, to byla jen taková shoda okolností. Ale i to tam sehrálo roli, že byl ten XY vsťřícnej, že nám naslouchal...“ (informant č. 3)

Podrobnější historická data viz. příloha č. 1 „Studie autonomního sociálně-kulturního centra Ladronka“.

3.3. Zahraničí

Není snadné určit, kdo byli první squauteři. Odnepaměti existovali lidé, kteří obývali pozemky či nemovitosti ilegálně. Kořeny squattingu lze najít v polovině 17. století v Anglii, kde bezzemci začali organizovaně obsazovat volnou půdu. Jednalo se o tzv. hnutí „kopáčů“ –

¹¹Jedním z výstižných pořadů natočených o Ladronce je např. týdeník Paskvil vysílaný v roce 1999, dostupný na: <https://archive.org/details/LadronkaPaskvil>

diggers (Černý, 2002).

"Diggeři pocházeli z řad zemědělských dělníků, nájemců, bývalých vojáků nebo z řad lidí, kteří ve svém povolání ztroskotali. Tvrdí, že zlo spočívá v soukromém vlastnictví, které jeho majitelé získali a udržují utlačováním. Předmětem jejich kritiky byli vlastníci půdy, právníci a církve. Diggeři požadovali právo osídlit ladem ležící a obecní půdu, aby se mohli vymanit z područí soukromého vlastnictví." (Tomek, 2006)

V zemích západní Evropy má tedy squaterské hnutí dlouholetou tradici, mnohdy provázely obsazování prázdných domů dramatické události (střety s policií či s představiteli státní moci). I v současnosti vyvíjí tyto subkulturní skupiny kulturní či politickou činnost, provozují knihovny, bary, programy pro děti nebo vývařovny pro osoby bez přístřeší. Často poskytují prostory pro aktivity a prezentaci alternativním či začínajícím umělcům nebo nevládním sdružením zaměřených např. na environmentální či sociální oblast. Současný evropský trend však směřuje spíše k potlačení squattingu, dochází tedy k tomu, že squateři jsou nuceni se dohodnout s vlastníkem nemovitosti o legalizaci vlastního pobytu v objektu (v těchto případech již nelze hovořit o squatech v pravém slova smyslu, avšak principy komunitních center zůstávají zpravidla zachovány) nebo objekt opustit. Za této situace lze tedy hovořit o výrazném úpadku squaterského hnutí v Evropě.

Není výjimkou, že některé squaty zůstávají otevřeny veřejnosti do té míry, že lze za splnění určitých kritérií získat na omezenou dobu ubytování v prostorách squatu. Toho využívají zejména mladí lidé – turisté, kteří tak získají ubytování v podstatě zadarmo. Někdy je tato nabídka podmíněna osobními konexemi s některým z trvalých obyvatel squatu.

V následujících kapitolách uvádím příklady ze zahraničí, které jsou určitým způsobem specifické či jinak zajímavé pro pochopení celkového historického kontextu.

3.3.1. Slovensko

Nejvýznamnějším squatem na Slovensku byla stavba bývalého motorestu Zelený dvor nedaleko Košic. V červenci 1994 jej obsadila skupina šesti mladých osob se záměrem vytvořit zde ekologické a kulturní centrum. Od počátku zde byly patrné snahy tento záměr legalizovat, v objektu proběhlo několik koncertů a jiných akcí, byl zprovozněn bar a knihovna. Toto anarchoautonomní centrum (jak se obyvatelé squatu sami označovali) se však stalo terčem útoků příslušníků extrémní pravice, v lednu 1996 byl dokonce squat vypálen a squateři jej museli opustit.

Necelé čtyři měsíce fungoval squat v Lodnej ulici v Bratislavě. Tento byl obsazen squatery v červnu 2000, vznikl zde bar a infoshop, konalo se několik přednášek a projekcí. V září 2000 byl na pokyn Okresného úradu Bratislavy I objekt vyklizen.

3.3.2. Holandsko

Nizozemí je veřejností mnohdy vnímáno jako kolébka squaterského hnutí a donedávna to bylo prostředí pro existenci squatů opravdu ojedinělé. Z těchto důvodů se dějinám holandského squattingu věnuji podrobněji.

Historické souvislosti jsou však srovnatelné s těmi v jiných evropských zemích. Van Noort (1988) popisuje historické dění takto: Po druhé světové válce, kdy bylo k dispozici málo bytů, začali obyvatelé holandských měst tajně obsazovat prázdné byty. Toto jednání ale postrádalo jakýkoliv politický kontext, pouze řešilo aktuální bytovou otázku mnoha lidí, kteří přišli o domov během války. O prvním případě squattingu se hovoří až v souvislosti s obsazením několika nemovitostí v ulici Generaal Vetterstraat v Amsterdamu 5. ledna 1965. Squattingu se věnovalo hnutí Provo, jednalo se o holandskou obdobu hippies. V roce 1969 došlo ke zlomu, squaterská iniciativy se začaly systematicky organizovat a svému jednání vtiskly silnější politický náboj. První squaterskou organizací se stalo Bytové družstvo Squatter (Kooperatief Woningbureau de Kraker). V tomto roce došlo také k obsazení prvních objektů mimo Amsterdam.

V sedmdesátých letech bylo nejvýraznějším subjektem hájícím zájmy squaterů Hnutí skřítků (Kabouterbeweging), které poukazovalo na neřešenou bytovou situaci, kdy třicet let po válce žije v Holandsku velký počet osob bez domova. V této době dochází z hlediska sociální pedagogiky k zajímavé intervenci pracovníků krizových a kontaktních center, kteří se zapojili do squaterské iniciativy, a to především proto, že ve squattingu spatřovali ideální řešení otázky bydlení svých klientů.

V roce 1976 schválil holandský parlament zákon, který měl kriminalizovat obsazování dlouhodobě nevyužívaných objektů. Proti tomuto zákonnému opatření se zvedla vlna protestů, squateři se začali více organizovat a roku 1977 založili celostátní poradní orgán squaterských organizací, ve kterém se spolupracovalo třicet skupin. Zákon nakonec schválen nebyl, stalo se to však překvapivě spíše díky Zprávě o squattingu vydané Radou církví, která hovoří ve prospěch squaterů. Jednání squaterů je v ní definováno jako rozšiřování bytového fondu, které je žádoucí především proto, že obsazené objekty jsou výhradně dlouhodobě nevyužívané a tímto dochází k jejich renovaci. Navíc bylo ve Zprávě zmíněno riziko nárůstu

počtu osob bez přístřeší, ke kterému by mohlo dojít v souvislosti s vystěhováním mnoha squaterů (v roce 1977 počet osob na území Holandska žijících ve squatu převyšoval deset tisíc).

Na začátku osmdesátých let došlo k radikalizaci squaterského hnutí, které se projevovalo především ve způsobu, kterým squateři kladli odpor během policejního vyklizení. Lze se domnívat, že k této radikalizaci došlo v reakci na nepřiměřený policejní zásah při vyklizení amsterodamského squatu Kinkerstraat. Období násilného odporu trvalo asi tři roky. Docházelo k pouličním střetům s policií, squateři stavěli barikády, na jejichž likvidaci musely být nasazeny dokonce tanky. Během korunovace královny Beatrix (1980) probíhaly v Amsterdamu celý den pouliční nepokoje, kterých se účastnili nejen squateři. Pod heslem „Žádné bydlení - žádná korunovace“ protestovali proti neuspokojivé bytové situaci v zemi. V tomto období došlo k zásadní změně v taktice squaterů: přestali mít zájem o vyjednávání se státními institucemi. Tato nedůvěra souvisí zřejmě s pronikáním anarchistických idejí do squaterského hnutí, kterému již nejde pouze o to reagovat na neuspokojivou bytovou situaci, ale snaží se prosazovat i další rovnostářské a prosociální myšlenky. V této době je patrná snaha squaterského hnutí dosáhnout vůči vládě autonomie, vládnoucí establishment se stal nepřitelem. S tím také koresponduje squaterský požadavek, dosáhnout svých cílů svépomocí, nežádat o pomoc státní instituce.

Od poloviny osmdesátých let postupně squaterské hnutí sláblo. Souvisí to se změnou systému vyplácení sociálních dávek, které byly pro mnoho squaterů zdrojem obživy. Dále došlo k zpřísnění pravidel pro studenty, kteří museli studium ukončit v předepsané-kratší lhůtě. A v neposlední řadě k tomuto oslabení přispělo částečné vnitřní rozvrácení squaterského hnutí. Zajímavou taktikou typickou pro toto období bylo vzdorování squaterů pomocí legálních prostředků: najímali si právníky, kteří je zastupovali v soudních sporech o vystěhování. Opakovaným odvoláváním proti verdiktům soudů, mohli takto odolávat i několik let. Nakonec však bylo většinou soudně rozhodnuto v neprospěch squaterů.

Dalším trendem pozorovaným koncem osmdesátých let byl odliv squaterů z velkých měst na venkov, byly obsazovány vesnické domky, pozemky či bývalé vojenské prostory, např. v okolí Arnhemu a Utrechtu. Jednalo se o taktiku např. starších squaterů, kteří chtěli žít mimo velkoměsta, blíže přírodě.

V této době se skupiny squaterů angažovali intenzivněji v oblasti ochrany životního prostředí. Zformovala se radikální organizace Zelená fronta (Groen Front), jejímž cílem bylo zastavit projekty ohrožující životní prostředí, metodou jejího boje bylo např. zasquatování objektů na trase plánované megalomanské výstavby.

Situace v Holandsku byla ještě před třemi lety v celosvětovém srovnání výjimečná. Squatting zde měl oporu v zákoně a za splnění jasně definovaných podmínek se stával legálním. Squateři (nebo alespoň jeden ve skupině) museli být holandské státní příslušnosti, objekt musel být minimálně po dobu jednoho roku neobýván či jinak nevyužíván. Jako důkaz mohla posloužit např. jeden rok stará pošta nalezena v objektu. Bezprostředně po obsazení domu (či bytové jednotky) se prováděla kontrola vybavení nemovitosti, především zda se v něm nenacházejí věci související s trestnou činností. Přivolaná policie zkontrolovala splnění další z podmínek, kterou byla povinnost každého obyvatele squatu mít svoji postel, stůl a židli. Pokud neměli squateři konflikty s policií či sousedy, nic jim nebránilo v obývání objektu, popř. v budování kulturně sociálního centra. Vystěhování squaterů bylo možné pouze v případě, že příslušný úřad či vlastník doložil svůj záměr v místě stávajícího squatu započít stavební práce. V tom případě byli obyvatelé squatu informováni s dostatečným předstihem, aby mohli obsazený dům včas vyklidit. Památkově chráněné objekty nemohly být vystěhovány, neboť je nelze zbourat ani přestavovat. Vystěhování takového objektu bylo možné pouze na základě vzájemné dohody.

Nutno však dodat, že v praxi však docházelo k obstrukčnímu či dokonce nezákonnému postupu ze strany majitelů obsazených objektů. V případě, že měli zájem se squaterů co nejrychleji zbavit, nechali si od spřátelené stavební firmy vystavit fiktivní doklad o plánované rekonstrukci nemovitosti a na základě tohoto potvrzení museli squateři objekt opustit. Jindy se zase uchýlovali k násilnému řešení a na squateru poslali najaté "gorily", aby je jakýmkoliv prostředky z obsazeného domu dostali pryč.

V každém větším holandském městě funguje tzv. kraakspreekuur - squatterská poradna, která radí a pomáhá např. s prvotním obsazením objektu, může zapůjčit potřebné nářadí či disponuje kontakty na právníky, kteří se problematice squattingu věnují. Často má vypracovanou databázi vhodných objektů pro zasquatování. Tyto poradny fungují i v současnosti.

Považuji za důležité vysvětlit, jakým způsobem došlo k tomu, že squatting byl tolik let v Holandsku legální. Důvodem, proč vznikl zákon na ochranu podnájemníků (který je aplikován i na případy squattingu) bylo to, že lidé si z různých důvodů pronajímaly byty přes třetí osobu, tedy ne přímo od majitelů. A tak se stávalo, že i když řádně platili nájem, majitel je jednoduše vystěhoval. Tito nešťastníci neměli šanci domoci se svého práva. Z tohoto důvodu byl vypracován zákon zakládající tzv. právo na bydlení. Tato zákonná norma zaručovala lidem ochranu před nedobrovolným vystěhováním z nemovitosti, a to i v případě, že jim byt či dům nepatřil ani nedisponovali dekretem, který by je opravňoval k jeho užívání.

Kuriózní je skutečnost, že samotný akt obsazení objektu trestný zůstal a byl kvalifikován jako násilné vloupání. Pokud při vnikání do domu squatery přistihla policie, ihned proti nim zakročila. Z tohoto důvodu obsazování probíhalo vždy tajně a většinou v noci.

Od 1. října 2010 byl však legislativní novelizací squatting definován jako trestný čin, za který je možné uložit odnětí svobody v délce trvání jednoho roku, pokud bylo použito násilí až dvou let. V případě, že trestný čin spáchaly dvě a více osob, hrozí vyšší sankce. Vlastník nemovitosti má právo požádat policii o bezpodmínečné vyklizení squatu. Rozhodnout však musí soud a písemně vyrozumět squatery ve lhůtě osmi týdnů před vyklizením. Dle vyjádření zástupce Velvyslanectví Nizozemského království v Praze Jurre Jurriëse se však squaterská uskupení snaží najít přijatelné východisko z této situace a organizují se pro společný postup proti této legislativní změně. Provozují např. internetová fóra, ve kterých diskutují nad danou problematikou, konzultují vlastní problémy a sdílí informace o postupech státních orgánů.

V současné době např. na území Amsterdamu nadále existují zavedené squaty, jejich činnost není nijak omezována, ani neprobíhají akce, které by směřovaly k jejich vyklizení. Příležitostně lze dokonce pozorovat vznik nových squatů.

3.3.3. Dánsko

Symbolem a obdivovaným projektem je nejen pro české squatery čtvrť Christiania v Kodani. Tato utopická země je mnoha hardcoreovými a punkovými zpěváky opěvována, avšak málokterými osobně navštívena.

Asi dvě stě mladých lidí (některými zdroji označováni jako příslušníci hnutí hippies¹²) obsadilo v září 1971 areál bývalých kasáren (tzv. Bådsmandsstræde Barracks), který původně nesl název Christianshavn. Squateři, především kvůli své početní přesile a relativně velkému zabranému území, dokázali odolat snahám policie je z obsazeného teritoria vyhnat, a tak v roce 1973 akceptoval dánský parlament Christianii jako sociální experiment, který měl trvat tři roky. To byla zároveň lhůta pro vypracování oficiálního projektu na využití této oblasti. Představitelé dánské vlády předpokládali, že se squaterská komunita samovolně za tu dobu rozpadne. K realizaci žádného vládního projektu však nedošlo, neboť v Christianii začalo fungovat několik originálních kulturních a ekologických

¹² Hnutí šířící se v 60. letech z USA, hlásající mír, lásku, přátelství, svobodu a vzpouru proti společnosti. Příslušníci hippies se sdružovali do skupin či komun, kde mnohdy provozovali volnou lásku, užívali drogy (především LSD), nosili dlouhé vlasy a korálky. Ideologicky má hippies nejbližší k anarchismu.

programů.

Obyvatelé Christianie se dohodli s Ministerstvem obrany, které vlastní rozvodné sítě vody a elektřiny, že budou za svůj odběr platit. Postupně tu vznikaly obchody, dílny, lázně, hřiště, školky, či vlastní systém recyklace odpadků. Oblast byla rozdělena do deseti menších samosprávných celků. Vedením komunity bylo zavedeno několik zákonů, jejichž úkolem bylo zajistit vnitřní organizovanost a prezentaci Christianie navenek. Platil např. zákaz držení zbraní, propagace násilí a užívání tvrdých drog. Dánská policie jenom toleruje drogy cannabisového typu, které lze volně koupit na tzv. pushing street.

Trnem v oku dánské vládě byl prodej nezdaněného alkoholu na území Christianie, což měla být záminka ke zrušení sociálního experimentu. Nakonec se však spokojila s dohodou o přísnějších podmínkách jeho distribuce a situace se uklidnila.

Christianie se dále vyvíjí a prosazuje na svém území pokroková opatření. V roce 1997 byla zavedena vlastní lokální měna v hodnotě padesáti dánských korun. Postupně vznikají její vlastní sportovní kluby, zařízení pro děti a mládež, jsou organizovány odborné konference na téma legalizace marihuany, apod. Příležitostně jsou vedena jednání s dánskou vládou či Ministerstvem obrany o podmínkách existence Christianie.

Dle dostupných informací žije v současnosti v Christianii přes tisíc lidí a je přehlčena turisty. (Taberyová, 2003)

3.3.4. Velká Británie

Tendence, které lze pozorovat na území Anglie, zcela zapadají do současného trendu ve vývoji větového squattingu. Na jedné straně je jasně patrná snaha představitelů vlády a zástupců měst squatting postupně zlikvidovat. Ve vyhlášených squaterských lokalitách jsou systematicky budovány luxusní objekty, squateři jsou z těchto čtvrtí vytlačováni (např. severolondýnská oblast Hackney). Na druhé straně je postoj squaterů jaksi apatický, jak popisuje Kužvartová (2010), nejsou v podstatě schopní mezi sebou komunikovat, organizovat se a na ohrožující situaci reagovat. Při vyklízení squatů nekladou odpor, to se jim zdá zbytečné. Jak popisuje squater Tom v článku Lenky Kužvartové (2010): „Je tak jednoduché zabrat něco nového, že nikdo nemá důvod snažit se udržet, co je. Lidé to vzdají a odejdou, nechtějí riskovat zabavení nebo zničení svého majetku. Mnoho z těch, kteří opakovaně otevírali sociální centra, po čase vyhořelo a raději šli do podnájmu.“

Dle Kužvartové (2010) je život v anglickém squatu velmi pohodlný, squateři nepotřebují peníze, vše potřebné jsou schopni si zajistit kreativitou či vzájemným sdílením.

Je zřejmé, že původní politický a sociální náboj, který squaterské hnutí v Anglii kdysi mělo, mizí.

Celkově je sice patrný úpadek anglického squattingu. Avšak obsazené domy zde stále existují, od fungujících sociálních center, přes „ubytovny studentů“, po útočiště narkomanů. V angažovaných squatech probíhají kulturní akce, přednášky, workshopy, jazykové kurzy, fungují opravny kol, bary, knihovny, internet zdarma - vše v duchu D.I.Y. systému. Tato nabídka aktivit je hojně využívána lidmi z okolí, protože jinak je vše v Anglii poměrně drahé.

3.3.5. Německo

V souvislosti s vývojem squattingu na území Německa je zajímavá především současná specifická situace v oblasti Berlína, jak Východního tak Západního. Po dramatických událostech, které doprovázely hojné obsazování prázdných domů na konci minulého století¹³, se situace uklidnila a pod vlivem celoevropské protisquatové politiky je prosazována snaha o eliminaci existujících squatů. Přijatelným řešením pro squatory je např. vytvořit jakési družstvo a od vlastníka nemovitost odkoupit. Někteří z majitelů však měli s objekty jiný záměr a téměř okamžitě po zavedení protisquatového zákona (v Berlíně se jednalo o tzv. Berliner Linie) nechali squaty vystěhovat.

V současnosti tedy neexistuje na území Německa squat jako takový. Mnohé z bývalých squatů však fungují dál jako subkulturní centra, někdy i za podpory vedení města, např. Friesenstraße v Bremenu, kde dokonce působí sociální pracovník. Bývalé squaty nesou různá označení, na území bývalého Západního Německa bývají nazývána AJZ (Autonomes Jugend-Zentrum), pořádají se zde koncerty, výstavy, divadelní a filmová představení, Vokü¹⁴ či sportovní aktivity.

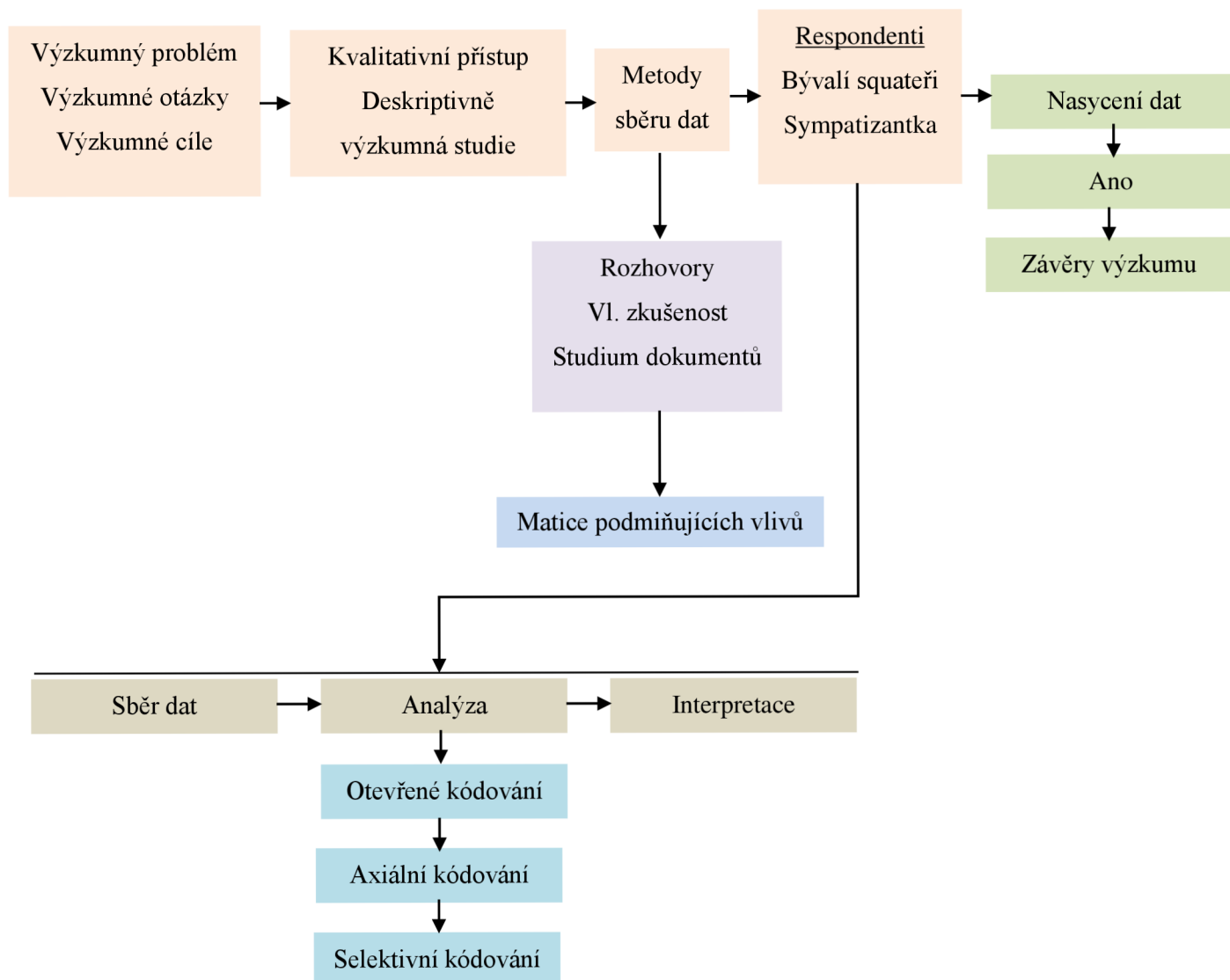
¹³Například v Mainzer Straße bylo v roce 1990 obsazeno 13 z 28 domů, squateři zde zřídili i vlastní školku. Po několika měsících existence došlo k policejnímu vyklizení těchto squatů, kterému se však obyvatelé aktivně bránili, stavěli barikády, apod.

¹⁴Německá obdoba Food not bombs - organizace, která distribuuje zdarma jídlo mezi bezdomovce, zpravidla bezmasé.

4. Metodologie šetření

Vzhledem k tomu, že výzkumný vzorek je relativně malý, rozhodla jsem se pro kvalitativní vedení výzkumu. Jeho výhodou je v tomto případě možnost individuálního přístupu, což je vzhledem k záměrné variaci ve skupině informantů velmi efektivní. Z toho důvodu nebudou závěry mé výzkumné práce zobecnitelné pro použití v obdobných podmínkách. Jedná se o vytvoření teoretického základu, který by v budoucnu mohl být částečně rozvinut do praktické oblasti.

4.1. Grafické znázornění výzkumného designu studie

4.2. Výzkumné otázky a cíle

Výzkumné otázky byly formulovány s ohledem na závěry mé bakalářské práce, která zachycuje pozitivní prvky s edukativním přesahem v konkrétní kauze squattingu. Výzkumnou částí své diplomové práce jsem chtěla částečně ověřit předpoklad, že prostředí squatu může být vhodným zázemím pro příslušníky squaterské subkultury, které jim umožňuje realizovat vlastní sebevyjádření a osobnostní rozvoj prostřednictvím volnočasových aktivit.

Současně se ptám, zda sami squateři si jsou vědomi hodnoty volného času a jakým způsobem jej naplňují.

Cílem mé diplomové práce je především zjistit charakter a obsah volného času tráveného ve squatu, způsob, jakým ovlivňuje obyvatele squatu a současně určit faktory, které určují náplň tohoto volného času. Dále pak specifikovat skupinu squaterů na Ladronce, definovat motivační činitele jejich jednání, hodnotové systémy a zjistit, jakým způsobem ovlivnilo prostředí squatu jejich osobnostní rozvoj.

Latentním cílem mé studie je i snaha rozbít částečně společensky vžitý předsudek, že squaterská subkultura je antisociálním uskupením osob, které se snaží získat a udržet zázemí, kde budou moci konzumovat drogy nebo provozovat jiné asociální praktiky.

4.3. Sběr dat

Všechna data pro svoji studii jsem získala z postřehů a zkušeností bývalých squaterů a jedné sympatizantky, která Ladronku navštívila. Jako doplňující informační zdroje jsem využila články z tisku, dobové fotografie a tiskoviny a dokument Studie autonomního kulturně-sociálního centra (viz. Příloha č. 1).

V Úvodu jsem zmínila vlastní osobní zkušenost ze squatu Ladronka. Poznatky získané tímto způsobem jsem využila pouze v kapitole 5 „Deskripce výzkumného pole“, dále pak při výběru výzkumného vzorku.

Pro zajištění aktuálnosti informací v kapitole 3.3. jsem využila osobních kontaktů na osoby žijící ve squatech v Německu a v Holandsku, se kterými jsem konzultovala současnou situaci ve zmíněných státech.

Vyjádření k aktuálnímu stavu na území Nizozemí mi poskytl zástupce Velvyslanectví Nizozemského království v Praze Jurre Jurriense.

Podklady pro výzkumnou část diplomové práce jsem získala během přípravné fáze,

jejímž cílem bylo shromáždit data takové kvality a kvantity, abych je mohla efektivně podrobit analýze.

Prostřednictvím kvalitativního dotazování bylo možné získat potřebná data. Polostrukturovaný rozhovor¹⁵ jsem zvolila především z toho důvodu, že tato metoda poskytuje informantovi volnější prostor pro vyjádření vlastních myšlenek.

K dispozici jsem měla soubor předem připravených otázek, a to především proto, abych některé téma neopomněla. Témata, která jsem vytypovala jako stěžejní pro výzkum, byla stejná u všech informantů kromě informantky č. 5, která na squatu nežila. Zároveň jsem očekávala, že informant v tomto volném interview vyjádří i relevantní myšlenky, na které jsem se netázala. Tím, že jsem pomocí baterie otázek vytyčila okruhy témat, jsem do značné míry zjednodušila proces zpracování dat. Záměrem bylo, aby „odpovědi respondentů byly určeny množinou operacionalizovaných fragmentů“ (Hendl, 2002).

Další výhodou nastavení téměř totožných otázek všem informantům je zvýšení validity, kterou Hendl (2002) nazývá validitou deskriptivní. Jedná se o zajištění přesnosti získaných dat pro analytický proces. Důraz na tento aspekt kladu především z důvodu, že informanti hovoří o událostech, které proběhly před dvaceti až čtrnácti lety a jejich vzpomínky nemusí být zcela přesné. Opakovaným kladením totožných otázek jednotlivým informantům lze takové nepřesnosti eliminovat.

Nebylo by však žádoucí striktně se držet schématu otázek. V některých momentech bylo vhodné reagovat na aktuálně zmíněné téma a vybídnout informanta k jeho dalšímu rozvedení.

Domnívám se, že vzhledem k tomu, že respondenti v minulosti opakovaně poskytovali podobná interview jiným výzkumníkům či zástupcům sdělovacích prostředků, většinu z nich nedělalo potíže formulovat vlastní odpovědi a vystihnout podstatu tématu. Pouze u informanta č. 2, který je uzavřenější osobností, byla realizace rozhovoru náročnější a vyžadovala větší citlivost při jeho vedení. I tak byly jeho odpovědi spíše stručné, a jak se ukázalo v procesu kódování, zpracování těchto krátkých pasáží bylo obtížnější.

Témata, na která byly rozhovory zaměřeny: praktický život informanta ve squatu i mimo něj, jeho ideová východiska, zázemí squatu, aktivity jeho obyvatel navenek, reflexe některých aspektů squattingu, aktuální pohled na tuto problematiku. Pro můj výzkum stěžejní oblast volného času jsem se snažila zmapovat „nenápadně“ dotazováním typu „*Co jsi dělal, když si se nudil / aby ses nemudil?*“ Obávala jsem se položit přímou otázku na „volný čas“,

¹⁵Ve své práci používám pojmy "rozhovor" a "interview" jako synonyma - dle Štorkána, 1985 podle Pelikán, 1998, s. 118

aby se informanti nesnažili stylizovat způsobem, o kterém se domnívají, že se od nich očekává.

Pro přepis rozhovorů jsem použila metodu doslovné transkripce, a to především z toho důvodu, že jsem chtěla zaznamenat i zdánlivě nesouvisející témata, která informanti zmiňovali. Respondentům bylo přislíbena zachování anonymity, i když na tom přímo netrvali. Zdálo se mi vhodné poskytnout tuto anonymitu i osobám, které jsou v rozhovorech jmenovány, s výjimkou obecně známých osobností, např. hudebníků, jejichž role ve zkoumané kauze nemá osobní charakter. V prepisech jsou jména zmiňovaných osob zastoupeny označením „XY“.

Interview jsem vedla v prostředí, které navrhli jednotliví respondenti, bez vnějších rušivých vlivů a bez časové tísně. Všichni souhlasili s použitím nahrávacího zařízení a využitím jejich výpovědi pro výzkumnou část mé diplomové práce. Někteří z nich projevíli zájem o seznámení se závěry této studie.

4.4. Sestavení výzkumného vzorku

Jak jsem výše uvedla, oporou při výběru výzkumného vzorku mi byla moje autentická zkušenost ze squatu Ladronka. Měla jsem rámcovou představu o rozložení sociálních pozic mezi obyvateli squatu, což mi umožnilo rovnoměrně vybrat zástupce z obou (mnou předem navržených) skupin. Snažila jsem se tak zajistit náhled ze dvou úhlů, aby bylo možné vytvořit komplexnější představu o fungování squatu. Tuto vnitřní segmentaci reflektují sami informanti v rozhovorech:

„...No do toho jsem moc nepřispíval, já jsem tam byl spíš jako dělník, jsem se tam staral spíš o nějaký technický věci. Spíš jsem se angažoval v těch praktických věcech. Ale kdybych chtěl, tak jsem měl určitě možnost se na tom podílet...“ (informant č. 2)

„...To jenom ty lidi, co tam byli, si byli tak nějak podobný v tom, že to nebyli žádný intelektuálové a prostě dělali věci, tak, jak je bavily a chtěli si to na pohodu užít.

Myslíš, že i tihle lidi měli ambice ovlivňovat směřování Ladronky?

To si myslím, že jo. Ale ne úplně v takový míře. A nebylo to tak, že by k tomu nebyli připuštěni, jenom to nebyla jejich parketa, nebyla to věc, kterou oni žili. Takže u toho vlastně ani nebyli...“ (informant č. 4)

Při tomto způsobu výběru výzkumného vzorku lze očekávat logické diference při komparaci jednotlivých výpovědí informantů. Pro výzkum se však tato strategie jeví jako účelná a Yin (1994; podle Hendl, 2005) navrhuje její použití pro „pro vyvrácení nebo

verifikaci dosavadních poznatků“.

Abych se přiblížila principu triangulace, jak ji popisuje Hendl (2005), do výzkumného vzorku jsem přidala informantku č. 5, která zde prezentuje skupinu sympatizantů a její postřehy jsou tedy ovlivněny odlišným vztahem ke zkoumanému jevu.

Tento účelový výběr (Disman, 2002) je pro strategii mého výzkumného šetření nejvýhodnějším řešením a možností jak zajistit co nejvyšší informační přínos realizovaných rozhovorů. Jak vyplývá z výše uvedeného, kritérii pro tento účelový výběr byla zejména míra a charakter angažovanosti jednotlivých informantů, případně jejich objektivní vztah ke squatu.

4.5. Deskriptivní část studie

Zjištěná a zaznamenaná data jsem strukturovala do šesti tématických oddílů v kapitole 5. Jedná se o oblasti, které mají informační hodnotu pro záměry mé studie. Cílem této části diplomové práce je zachytit aspekty života squaterů, které mohou mít vliv na zkoumaný jev a zároveň zprostředkovat základní vhled do předmětné kauzy squattingu.

Hlavním analytickým nástrojem, který jsem použila v této části práce, je tzv. matice podmiňujících vlivů. Inspirací mi byla matice, jak ji popisuje Strauss a Corbinová (1999) když říkají, že jejím smyslem je „systematicky uvádět podmínky, jednání nebo interakce a následky do vztahu k jevu“, tedy rozkrýt zkoumaný jev a odhalit možné souvislosti, které se k němu vztahují. Vstupní data zanášená do jednotlivých úrovní matice jsem čerpala z polostrukturovaných rozhovorů, dobových tiskovin či vlastních bezprostředních zkušeností s danou problematikou.

Matici jsem aplikovala za účelem zpřesnění deskripce případu, pro lepší přehlednost jsem ji zařadila do samostatné kapitoly 7.1..

Pro zachování maximální bezprostřednosti deskripce obsahuje úryvky z výpovědí informantů.

4.6. Analýza dat

Doslovná transkripce rozovorů s informanty byla analyzována pomocí tří typů kódování: otevřeného, axiálního a selektivního. To odpovídá postupu vytváření „zakotvené teorie“, kterou vyvinuli Strauss a Glaser (Handl, 2005). Tato metoda je vhodná zejména proto, že výzkumným cílem mé studie je analyzovat málo známý jev, je třeba navrhnout novou

teorii, která by splňovala požadavek optimálního zprostředkování zkoumaného jevu.

Zároveň tento způsob zpracovávání dat umožňuje flexibilní výzkumný přístup, kdy je možné bez obtíží operovat i s neočekávanými výstupy analytického procesu.

4.7. Triangulace

Pro „zvýšení validity obtížně ověřitelných poznatku“ (Hendl, 2005) jsem aplikovala metodu triangulace. Šlo mi o to, navrhnout výzkumný vzorek s ohledem na požadavek triangulace, kdy je žádoucí získávat informace z několika nezávislých relevantních pramenů. Výzkumný vzorek byl tedy sestaven z informantů, které je možné rozdělit do tří skupin, dle jejich postavení v předmětné kauze. To mělo zajistit tři různé pohledy na zkoumaný jev a tak splnit kritérium triangulace. Jednalo se o segmenty: teoretici, praktici, sympatizanti.

V závěru otevřeného kódování jsem však i chybné zařazení informantky do výzkumného vzorku zhodnotila, lze říct, že přispělo k verifikaci jiného výzkumného cíle.

4.8. Otevřené kódování

Procesu otevřeného kódování předcházela konceptualizace transkripcí rozhovorů s informanty, jejich detailní pročitání, vybírání základních jevů a zjišťování jejich významnosti. V první fázi jsem jako pomocný aparát použila barevné zvýrazňovače a poznámkování na okrajích listu. Ve druhé fázi jsem shlucovala jednotlivá vzniklá témata podle podobností a dále slučovala do kategorií. Tento postup plně odpovídá požadavkům, které na otevřené kódování klade Strauss a Corbinová (1999): „Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly a také jsou kladeny otázky o jevech údají reprezentovaných“. Jednotlivé kategorie byly utvářeny na základě typologie jevů, jak doporučuje Hendl (2005). Jde o to, uvědomit si tématické příbuznosti v analyzovaném textu, ty separovat, pojmenovat, dále analyzovat a uspořádat do logických skupin dle významů.

Upustila jsem se od původně zamýšlené metody „počítání četností“ během kategorizačního procesu (Miles a Huberman in Hendl, 2005), a to především z toho důvodu, že výzkumný vzorek není natolik homogenní, aby bylo efektivní uplatnit tuto taktiku zpracování dat. Takové číselné vyjádření by mohlo zapříčinit opomenutí zásadních vztahů v analytickém procesu (Miles a Huberman in Hendl, 2005).

Již během procesu kategorizace se objevovaly vlastnosti těchto kategorií, bylo však

třeba zpřesnit jejich pojmenování tak, aby vystihovalo podstatu označeného jevu.

Vytvořené vlastnosti bylo nutné dále charakterizovat pomocí procesu dimenzionalizace, o které Hendl (2005) říká, že se vlastně jedná o hledání přídavných jmen, která by vystihovala charakter vlastností na škále. V podstatě jde o to jednotlivé vlastnosti rozvinout takovým způsobem, aby to bylo účelné pro potřeby výzkumu.

4.9. Axiální kódování

Využitím procesu otevřeného kódování není možné odkrýt vztahy mezi jednotlivými vytvořenými kategoriemi. Bylo proto nutné použít metodu axiálního kódování, která byla navržena pro potřeby vytvoření zakotvené teorie Straussem a Corbinovou (1999), kteří jej definují jako „Soubor postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi. To se činí v duchu kódovacího paradigmatu, které zahrnuje podmiňující vlivy, kontext, strategie jednání a interakce a následky.“ Jde tedy o to, najít vnitřní souvislosti mezi výstupy otevřeného kódování a vhodným způsobem je integrovat. Pro obsahové zpřesnění tohoto analytického procesu, je aplikován systém tzv. subkategorií (Strauss a Corbinová, 1999), které blíže specifikují charakter jednotlivých kategorií.

Organizace kategorií je znázorněna v rámci kódovacího paradigmatu, který je znázorněn paradigmatickým modelem. Ten vypadá zjednodušeně takto:

Příčinné podmínky \Rightarrow jev \Rightarrow kontext \Rightarrow intervenující podmínky \Rightarrow
 \Rightarrow strategie jednání a interakce \Rightarrow následky

(Strauss, Corbinová, 1999)

Jde o to „soustředit se na bližší určení kategorie (*jevu*) pomocí podmínek, které jej *zapříčiňují*, *kontextu* (jeho konkrétního souboru vlastností), v němž je *zasazen*, *strategii* jednání a interakce, pomocí kterých je *zvládán*, *ovládán*, *vykonáván*, a *následků* těchto strategií.“ (Strauss, Corbinová, 1999)

4.10. Selektivní kódování

Dle Hendla (2005) provází proces selektivního kódování snaha „vyhledat hlavní témata a kategorie, které budou ústředním bodem vznikající teorie.“ Jde o to integrovat zásadní myšlenky a uvést je do vztahu k centrální kategorii, která je odlišná od ústřední kategorie axiálního kódování. Tato kategorie může být některou ze stávajících kategorií vzniklých

předchozími typy kódování či může jít o nově vzniklou kategorii.

V této fázi analytického procesu je tedy důležité označit „těžiště teorie“, jak o ústředním motivu hovoří Hendl (2005)

Strauss a Corbinová (1999) doporučují pro potřeby integrace jednotlivých kategorií do kompaktního celku použití následujících pěti kroků:

- 1) vyložení kostry příběhu – jde o to odlišným způsobem uchopit výsledky získané předchozí interpretací a podrobit je konceptualizaci příběhu,
- 2) definování vztahů mezi kategoriemi pomocnými a centrální kategorií,
- 3) vzájemné vztahování kategorií na dimenzionální úrovni,
- 4) přezkušování těchto vztahů a
- 5) doplnění a případné rozvinutí existujících kategorií.

V praxi se nejedná o posloupný proces, kdy by uvedené kroky následovaly v uvedeném pořadí za sebou. Obvykle výzkumník přechází od jednoho k druhému či je realizuje paralelně.

5. Deskripce výzkumného pole

Záměrem této kapitoly je popsat jednotlivé aspekty zkoumané kauzy, které mohou mít vliv na empirickou část studie. Současně slouží jako základní vhled do problematiky squatu Ladronka, který je nutný pro pochopení některých souvislostí.

5.1. Aktéři

První obsazení objektu realizovala skupina asi sedmi osob ve věku 18 až 22 let. Jednalo se o členy, příp. sympatizanty tehdy ještě České anarchistické federace (ČAF), která vznikla v devadesátých letech a svojí činností navázala na původní ČAF, která působila v letech 1904-1914. Jejím cílem, který zveřejnila na svém informačním portálu (2014) je vystupovat proti sociálně nespravedlivému státnímu zřízení a "propagovat vlastní alternativní vizi uspořádání svobodné a samosprávné společnosti". ČAF vydávala vlastní, na tehdejší poměry vcelku kvalitní časopis Autonomie, jehož hlavním redakčním členem byl informant č. 4. Obsahem časopisu byla prezentace postojů ČAF, informace o alternativní kultuře a také o squattingu.

Suateři se osobně znali, stýkali se již několik let před založením squatu.

Jak vyplývá z rozhovorů vedených s ex-squaterem, jejich uspokojení potřeby bydlení nebylo zcela zásadním motivačním činitelem:

„...No v tom 92.- 93. roce v Praze nebyly prostory, kde by se mohli aktivisti a anarchističtí scházet, v devadesátém třetím jsem byl asi 14 dní za známými v Německu a tam jsem vlastně viděl, jak fungují squaty. ... A byla tady potřeba toho prostoru, kde se setkávat, kde dělat koncerty. My jsme se scházeli v parku. Takže jednak to byla potřeba mít ten prostor, kde dělat ty svoje aktivity a taky přání bydlet kolektivně, vytvářet nějaký věci a žít pospolu. Ne komunálně, ale kolektivně...“ (informant č. 3)

Po dobu existence squatu zde bydlelo postupně mnoho osob, neexistuje jejich evidence a zpětně nelze určit jejich přesný počet. Jednalo se o ne zcela homogenní skupinu, ať už z hlediska věku, vzdělání či profesního zaměření. Až na výjimky byli squateři příznivci hudebních stylů hard-core, punk, popř. regga či ska. Jedná se o žánry ideově spjaté s životním stylem squaterské subkultury, opět se zde objevuje prvek kritizující hodnotový žebříček současné společnosti. Z genderového hlediska se nejednalo o vyváženou skupinu, mezi squaterem převažovali muži.

5.2. Ideologická východiska squaterů

Společenství squaterů na Ladronce lze označit jako vrstevnickou skupinu, která naplňuje znaky subkultury tak, jak jsem uvedla v kapitole 1.5.. Snaží se vymezit vůči mainstreamové kultuře a životnímu stylu většinové společnosti. Zvolenými prostředky jsou např. úprava zevnějšku, vlasů, tetování, piercing, obliba specifických hudebních žánrů, konzumace měkkých drog (v té době ne tak obvyklých mezi většinovou mládeží), snaha o nekonformní způsob života, demonstrace kritických postojů vůči společnosti a vládnoucímu establishmentu, případně snaha o environmentálně přijatelné chování.¹⁶

„...Ale platilo tam: žádný tvrdý drogy, žádný maso a samozřejmě nekrást - nikde jako v okolí, uklízet po sobě, třídít odpady, takový základy...“ (informant č. 1)

Squateři se jako skupina nehlásí k žádnému politickému směru či ideologii. Lze je však označit jako levicově smýšlející, sami hlásají principy svobody, rovnosti a solidarity, což koresponduje se základními myšlenkami squattingu:

„...lidi, kteří nemysleli jenom na sebe, neměli před sebou nalinkovanou kariérní budoucnost, což mě tenkrát hodně děsilo...Ještě teďka mi to připadne dost šílený teda: čekat na různé posty ve firmě, škrábat se na ně přes záda jiných lidí. Přišlo mně to zajímavý jako životní styl a taky jako forma protestu proti tomu, jak tady funguje trh s bydlením...“ (informant č. 1)

Výrazným společným rysem squaterů a sympatizantů je odmítavý postoj vůči rétorice a projevům krajně pravicové, xenofobní a rasistické ideologie. Především z tohoto důvodu se Ladronka několikrát potýkala s útoky příslušníků hnutí skinheads. Někteří ze squaterů byli ochotni přijmout násilí, jako prostředek v boji s neonacismem, rasismem či policejní zvrůlí.

Squateři opakovaně diskutovali taktiku, která by byla efektivní při obraně squatu během policejního pokusu o vyklizení či útoku skinheads. Zajímali se i o právní souvislosti, které by vznikly za takové situace, měli relativní přehled o pravomocích státní i městské policie. Byli si vědomi výhod, které jim umožňovalo jejich právní povědomí o aspektech squattingu. Navíc se setkávali s jednáním policie poměrně často během účasti na různých demonstracích, při policejních kontrolách v klubech, apod.

¹⁶ Všichni squatteři jsou vegetariáni či vegani, odmítají oděvy z kůže. Při úklidových pracích používají chemické čisticí prostředky jen výjimečně.

5.3. Motivace

Jak jsem naznačila v kapitole 1.3., existovalo několik druhů motivačních činitelů, kteří ovlivňují jednání squaterů.

Pouze informant č. 4 připouští, že jeho motivací ke squatování bylo vyřešit vlastní otázku bydlení, dále však dodává, že to nebylo jediným důvodem. Lze tedy říci, že mezi motivačními faktory, které ovlivňovaly jednání squaterů, převažuje spíše potřeba vytvořit společně sdílený prostor pro vlastní aktivity:

„...jsme ten objekt obsadili ve skupině asi sedmi lidí, který tam chtěli bydlet, ale ta idea byla taková, že to bude autonomní centrum sociální, že to nebude jenom záležitost těch lidí co tam bydlej, ale že to bude záležitost i toho prostředí pražského, těch lidí, který tam nebudou bydlet, ale budou tam docházet na ty aktivity. Mělo to být pro celý to autonomní prostředí v Praze...“ (informant č. 3)

Většina informantů v době obsazení Ladronky užívala pronajatý byt, takže neměla potřebu akutně shánět vlastní bydlení. Navíc u všech byly zachovány relativně fungující rodinné vazby, v případě nutnosti by rodina nejspíš umožnila informantům návrat do domova.

Záměry squaterů dokládá jimi vypracovaný projekt na využití objektu a reflexe infromanta č. 3:

„...Hned jak se to natajnačku obsadilo, tak jsme (ted' mi to připadá směšný) dali dohromady takovej papír áčtyřku Projekt sociálního centra, ten jsme odnesli na Magistrát do podatelny... tak jsme tam bydleli, začali jsme tam připravovat první akce, to byla nějaká výstava, co tam udělal XY. A na konci října se tam udělal první sedmidenní festival, kde hrály kapely a tím se to jako otevřelo lidem...“

Z dostupných informací nelze tedy striktně určit typ motivace jednání squaterů, celkově však převažovala touha vytvořit společný prostor sdílený s názorově spřízněnými osobami.

5.4. Postoj k drogám

Jednoznačně lze tvrdit, že postoj squaterů k tzv. tvrdým drogám byl striktně odmítavý. Nikdo z Ladronky nepatřil mezi jejich konzumenty a s despektem vnímali drogově závislé ve svém okolí. Byli si vědomi rizik spojených s užíváním tvrdých drog, jejich negativní vliv na vztahy v komunitě, psychiku a zdraví obecně. Pro squatery představovaly chemické drogy ve své podstatě symbol konzumního zábavy, za kterou považovali diskotéky, komerčně

zaměřené technoparty apod. Obyvatelé Ladronky si také uvědomovali, že užívání a přechovávání drog ve squatu by mohlo výrazně oslabit jejich pozici při jednáních s úřady či ovlivňování veřejného mínění. Současně by to mohlo zapříčinit razantnější postup policie.

Vzhledem k tomu, že mnozí ze squaterů patřili mezi kuřáky tabáku a konzumenty tzv. tvrdého alkoholu, je zajímavý jejich manifestovaný postoj k lihovinám a tabáku:

„...od začátku tam byl konsenzus, že na baru se neprodával tvrdý alkohol ani cigarety. A to se udrželo hodně dlouho, nevím, jestli až úplně do konce. Do konce vlastně ne, to souvisí s tím, o čem jsem mluvil, že od toho devadesátého sedmého to směřovalo jinam. Jinak ale do té doby to tak bylo, to byla taková alternativa vůči tomu, že všude to jako prodávali, chtěli jsme být jiný a nepodporovat nějaký... Prostě tam byl konsenzus, že tvrdý drogy ne a do toho zapadalo, že ani tvrdý alkohol. Tolerovalo se tam jenom kouření trávy. No ale když tam někdo chtěl něco prodávat, tak jsme ho chytli pod krkem a vyhodili ho...“ (informant č. 3)

Benevolentní postoj k tzv. měkkým drogám cannabisového typu a k alkoholu je pro squaterské hnutí charakteristický. Míra užívání je u jednotlivců odlišná, od každodenní konzumace, přes příležitostnou konzumaci až po příznivce životního stylu Straight Edge.¹⁷

Hledisko užívání tvrdých drog bylo i jakýmsi filtrem při vpouštění návštěvníků Ladronky:

„...kdo přišel na Ladronku a nebyl zjevně pod vlivem, nebyl zfetovanej, byl nějakým způsobem angažovanej, řekl „přijel jsem z Polska, Ruska...“ tak jsme ho tam většinou pustili...“ (informant č. 4)

5.5. Volný čas

V rozhovorech informanti popisují několik málo aktivit, které sami považují za náplň vlastního volného času. Nejčastěji je zmiňována četba, dále fotbalová utkání, ping-pong, venčení psů, výlety na kole, návštěva koncertů. Žádný z informantů nepřipouští, že by se někdy na Ladronce nudil, informant č. 4 dokonce přirovnává své vytížení k workoholismu:

„...v jistý době, workoholicky poměrně, to člověka vtáhne a to organizování něčeho: vydávání časopisu, Ladronky, to ti sebere prakticky veškerý volný čas. Já jsem vždycky tvrdil, že ve srovnání s našema vrstevníkama, jsme na to svým způsobem huř, protože se musíš postarat o své bydlení, to bydlení zajistit v podstatě jako na vesnici...“

Potřeba volného času tedy existovala, její uspokojení je však limitováno podmínkami

¹⁷ Straight Edge – členové tohoto hnutí odmítají jakékoliv drogy včetně alkoholu, nikotinu, popř. čaje a kávy.

prostředí squatu:

„...ale zas na druhý straně to bylo náročnější v tom, že člověk spoustu času a energie věnoval do toho zajištění běžného chodu. V zimě dříví řezat, vodu, vaření, chodit do práce. Na Ladronce jsme vydávali časopisy a takový věci. To mě bavilo víc, ale zas mi to jako nevadilo, věnovat se těm každodenním aktivitám, že to o čem jakoby člověk teoretizoval, že mohl tou praxí žít...“ (informant č. 3)

Mezi obyvateli squatu patřily k oblíbeným aktivitám návštěvy koncertních vystoupení. Vyhledávali produkce žánrově vyhraněných kapel, které jsem definovala v kapitole 5.5.. Příležitostně vyjeli na koncert mimo Prahu, kde se při té příležitosti setkávali se svými přáteli z jiných měst. Tímto způsobem byl zkontaktován i informant č. 1, se squaterky z Ladronky se seznámil na koncertě v brněnském klubu Křenka.

Významnou složku náplně volného času squaterů tvořilo organizování kulturních akcí. Sami zajišťovali jejich propagaci, vytvářeli informační plakáty či letáky (viz. Příloha č. 3), připravovali technické zázemí a vyjednávali s účinkujícími podmínky jejich vystoupení. Hudební produkce nebyla žánrově vyhraněná, jak by bylo možné očekávat. Proběhla zde i vystoupení renomovaných, zcela konformních interpretů.¹⁸ Tento trend lze označit jako snahu squaterů zpřístupnit Ladronku také širší veřejnosti:

„...A my jsme se vždycky snažili neuzavírat se do těch subkulturních..., ale být otevření i jinejm...“ (informant č. 3).

I když ve výzkumném vzorku se nenachází nikdo, kdo by se v době svého pobytu na Ladronce věnoval hudbě, žilo zde několik osob, které účinkovali v různých hudebních formacích. V té době k neznámějším patřily hard-coreová kapela Averde či hudební uskupení Peneři strýčka Homeboye, jejichž někteří protagonisté na squatu bydleli.

Mezi volnočasové aktivity squaterů jsem se rozhodla zařadit i již zmíněnou zálibu v tetování či piercingu. Součástí je i volba výtvarného motivu tetování, případně tvorba této grafické předlohy.

Trávení volného času spojují squateři také s vytvářením vlastního „extravagantního“ zjevu. Pokud je to možné, snaží se jeho atributy svépomocí tvořit, odmítají „kupovanou módu“. S tím souvisí např. úprava oblečení či účesu - tzv. dready.

Informantem č. 1 zmíněné procházky se psy lze také považovat za náplň volného času. Na Ladronce žili čtyři, příležitostně i více psů. Jednalo se o křížence, nalezené ze psích

¹⁸„Bylo to jedno z nejsoustředěnějších publik, co jsem kdy zažila. (...) Kolega mě poprosil, jestli bych si tam s ním nezahrála. Dřív byl z politických důvodů zavřený a pomáhala mu Amnesty International. Ta byla ve spojení s anarchisty a tak nějak to vzniklo. Jasně, že jsem souhlasila, taková možnost se hned tak nenaskytne. Vždyť na mé práci je hezké, že se setkávám se zajímavými lidmi“ (Kateřina Englichová in Wilková, 2006)

útulků či štěňata od některého ze spřízněných chovatelů. Vztah squaterů k chovatelství psů byl specifický, dá se říct, že byl kladen důraz na rovnostářský přístup k těmto čtyřnohým společníkům. Lze se domnívat, že tímto způsobem squateři manifestovali svůj sklon k respektování zvířecích práv. Vlastní chovatelské povinnosti zanedbávali jen ve výjimečných případech, dbali na zajištění krmiva, volného pohybu či veterinární péče. Liknavost byla patrná při hrazení povinných poplatků obci. Tento odmítavý postoj zapadá do celkového kontextu životního stylu squaterů.

5.6. Finanční zajištění

Squateři své aktivity a renovační práce v objektu financovali především prostřednictvím výtěžků z pořádání kulturních akcí a ze zisku utrženého provozem baru. Druhým zdrojem finančních prostředků byly výtěžky různých benefičních akcí organizovaných sympatizanty Ladronky. Jednalo se zpravidla o koncerty v různých městech ČR, ale i v zahraničí. Prvotním způsobem však bylo samofinancování, kdy squateři použili vlastní prostředky k tomu, aby mohli nemovitost upravit k obývání.

Individuální dárci věnovali squaterům většinu movitých věcí: kuchyňské vybavení, nábytek, matrace, apod.

Plánovaný způsob financování provozu squatu obsahuje Studie autonomního sociálně-kulturního centra Ladronka (viz. Příloha č. 1).

6. Popis výzkumného vzorku

Jak jsem již uvedla v kapitole 4.4., při sestavování výzkumného vzorku jsem využila vlastní znalosti prostředí Ladronky a zohlednila jsem kritérium míry a charakteru angažovanosti jednotlivých squaterů. Na základě uplatnění tohoto přístupu vznikly dva segmenty respondentů:

- a) praktici,
- b) teoretici.

Pro skupinu "praktiků" je charakteristické převažující zapojení v praktických činnostech, renovace objektu, stavební či úklidové práce, zajišťování provozu baru, průběhu koncertů, apod. Společným znakem je minimální znalost obsahu vypracovaného Projektu na využití Ladronky, neúčast na jednáních s úředníky či zástupci majitele nemovitosti.

Je však nutné dodat, že jsou patrné jisté přesahy do segmentu „teoretiků“, jedná se o příležitostné počiny, např. účast na schůzkách squaterů a nárazové zapojení do rozhodovacího procesu o záležitostech squatu.

Sami ex-squateři vnímají toto rozdělení vlastní komunity podobně, reflektují jej v rozhovorech. Také z charakteru informací sdělovaných v jednotlivých interview je zřejmá tato segmentace. Teoretici mnohem hlouběji rozvádí ideová východiska vlastního jednání, podrobněji popisují záměry squaterů a hodnotí je. Praktici se naopak zaměřují spíše na konkrétní každodenní činnosti, pouze okrajově zmiňují teoretickou platformu squaterských aktivit.

„...Ale ono to vyžadovalo prostě velkou komunikaci a zároveň dělbu práce. A ta dělba práce se samozřejmě vyprofilovala, že část lidí, s dovolením jako ta intelektuálnější, tak jsme vedli jednání, dávali tomu nějaký směr tímhle tím. Myslím jako jednání s úřady - to byl jako velký balík práce. A část lidí se profilovala na to, že připravovali bar nebo zajišťovali koncerty. My jsme se u toho museli vždycky jako sejít a podělit se o tu práci...“
(informant č. 4)

Respondentka č. 5 nevyhovuje ani jednomu z uvedených segmentů, protože na Ladronce trvale nežila.

Tato segmentace výzkumného vzorku se odráží i v četnosti použitých citací v diplomové práci. Častěji jsou uváděny výroky informantů ze skupiny teoretiků, neboť jejich

výpovědi jsou informačně hutnější a jsou v nich obsažena ideová východiska důležitá pro zkoumaný jev.

Sebekriticky musím dodat, že přítomnost informantky č. 5 ve výzkumném vzorku se během procesu otevřeného kódování ukázala být zbytečnou (ne však rušivou). Nebyla členkou komunity squaterů jako ostatní informanti a její výpověď proto obsahovala minimum relevantních informací, které by bylo vhodné podrobit kategorizaci.

6.1. Informant č. 1

Pohlaví: muž

Věk: 39 let (v době nastěhování na Ladronku: 24 let)

Vzdělání: středoškolské s technickým zaměřením

Profesní zařazení: barman (v době existence squatu: příležitostné brigády)

Segment: praktik

Bydlením ve squatu neřešil vlastní potřebu bydlení, v té době se již osamostatnil od rodiny a bydlel v pronajatém bytě s přáteli. Vnitřní motivací lze označit jeho zájem o tuto subkulturu:

„...Mě bavila tady ta subkultura...protože tohle bylo novum, to byla nová zkušenost, noví lidi, nový životní styl a pořád bylo co dělat...“

Ladronku navštěvoval s přáteli, zpočátku především kvůli koncertům, později si zde vytvořil přátelské vazby se squatery a v roce 1995 se na Ladronku nastěhoval natrvalo. Bydlel zde čtyři a půl roku.

Primárním kontaktním prvkem byla záliba v hudebních stylech oblíbených tehdejšími obyvateli Ladronky.

Zajímavé je, za jakých okolností se informant odstěhoval z Ladronky. Sám to popisuje jako akt z vlastní vůle, kterým řešil neúnosné vztahy mezi ním a XY. Tento konfliktní vztah zmiňují někteří další respondenti.

Respondent neuvádí žádné specifické zájmové činnosti, které by realizoval v prostředí squatu, na dotaz, co dělal ve svém volném čase, odpověděl: *„...Četl jsem si nebo hrál na kytaru. To je hrozná pohoda: zatopit si v kamnech, sednout si do pohodlného křesla a číst si dobrou knížku...“*

Z rozhovoru je patrný jistý útlum vlastních zájmových aktivit v době, kdy byl respondent v kontaktu se squaterskou komunitou:

„...Měl jsem tehdy spoustu zájmů, ale ty jsem odsunul tak na čtyři roky do pozadí, protože tohle bylo novum, to byla nová zkušenost, nový lidi, nový životní styl a pořád bylo co dělat...Hrál jsem v kapele, my jsme hráli na Portě. Začínal jsem na kytaru dvanáctistrunc, potom jsem přešel na perkuse. Do sedmnácti jsem vedl Lesní moudrost - děcka. Jo a hrál jsem lakros...“

Na otázku, proč se nevěnoval hře na kytaru i na Ladronce uvedl, že sám sebe nepovažoval za nadaného hudebníka a nechtěl být jen průměrně dobrý kytarista. Tento výrok lze považovat za projev respondentova ostychu a obav ze srovnání s jinými hudebníky, kteří na Ladronce pobývali či vystupovali.

Zájmovými aktivitami je možné označit činnosti, které vykonával ve prospěch squatu a to zcela dobrovolně, navíc se silným sociálním nábojem. Jedná se o provoz tzv. levné kuchyně, tedy jakési vývařovny nejen pro osoby bez přístřeší.

V současné době má stále blízko k subkulturní skupině, která se zformovala ve squatu Ladronka. Pracuje jako barman v klubu, kde se příležitostně schází i někteří ex-squateři.

6.2. Informant č. 2

Pohlaví: muž

Věk: 38 let (v době nastěhování na Ladronku: 19 let)

Vzdělání: ZŠ

Profesní zařazení: barman

Segment: praktik

Bydlením ve squatu neřešil vlastní bytovou situaci, v době nastěhování na Ladronku žil ve společné domácnosti mimo Prahu s matkou.

Vnitřní motivací lze označit jeho touhu po změně, přerušení vlastního stereotypního života:

„...já jsem tehdy normálně makal, chodil jsme do fabriky na píchačky od šesti do dvou a už jsem si říkal, že mě to jako moc nebaví ... A pak už jsem se na tu práci vykašlal, na Ladronce se nějak uvolnilo místo, tak jsem se tam prostě nastěhoval na Ladronku...“

„...u nás se nedělo nic, tak jsem sem jako šel, protože tady se něco dělo. Ani jsem nepotřeboval řešit bydlení, mně se líbilo na tom squatu, ty lidi, že mají stejný zájmy jako já...“

Společným tématem se skupinou squaterů zde byl hudební styl. Část členů squaterské komunity znal ještě před obsazením Ladronky, především z hudebních vystoupení oblíbených

kapel. Na Ladronku se nastěhoval přibližně jeden týden po jejím obsazení.

Respondent hodnotí vlastní soužití se squately (v určité etapě existence Ladronky) jako konfliktní. Tyto excesy se především vztahují k totožné osobě, kterou zmiňoval v rozhovoru respondent č. 1:

„...Měl jsem tam prostě konflikty, to se týkalo toho, že někteří lidi prostě prosazovali své zájmy a tak...“

Z rozhovoru vyplývá absence vlastních zájmových aktivit. Důvodem mohly být komplikované rodinné prostředí respondenta:

„...Mamka na nás byla sama - na tři kluky, tak tomu nechávala volnej průběh. Byla ráda jako víš co...“

Jako náplň vlastního volného času respondent uvádí cestování, četbu, návštěvy koncertů, výlety na kole či příležitostné sportovní aktivity na Ladronce (stolní tenis, fotbal).

V současnosti respondent pracuje jako barman v pražském klubu, kde se příležitostně setkávají ex-squateri z Ladronky. Názorově má k této subkulturní skupině stále blízko, s některými bývalými squately se dále stýká.

6.3. Informant č. 3

Pohlaví: muž

Věk: 40 let (v době nastěhování na Ladronku 22 let)

Vzdělání: vysokoškolské

Profesní zařazení: vysokoškolský učitel

Segment: teoretik

Informant se účastnil přípravné fáze i prvotního obsazení Ladronky, bydlel zde asi 2 roky, později však dále ovlivňoval dění na squatu.

„...Na Ladronce jsem bydlel od obsazení do té doby, než se mi narodilo dítě, byl jsem mezi těma co to iniciovali, vymysleli a obsadili...“

Jako vlastní motivaci svého jednání uvádí:

- 1) potřebu prostoru, kde by se mohli scházet s přáteli - levicovými aktivisty;
- 2) hovoří o inspiraci, kterou získal při návštěvě zahraničních squatů, které obdivoval pro jejich politickou angažovanost;
- 3) artikuluje touhu žít v kolektivu ideově spřízněných osob.

Lze tedy tvrdit, že pojmím prvkem s ostatními squately bylo sdílení obdobných

politických názorů a osobních postojů.

S tím souvisí i skutečnost, že informant kladl důraz na politizaci squatu, tedy že by Ladronka měla být informačním centrem s platformou pro diskuzi politických aspektů. Proto je logické jisté zklamání respondenta z vývoje Ladronky v době, kdy tam již nebydlel:

„...ale pak to, podle mě, ztratilo ten původní náboj sociálního centra a já jsem tenkrát říkal, že se to změnilo v klub, kterej neplatí nájem. Politika se z toho vypařila, taková ta samosprávnost. Dělal se koncerty, párty, kde se platilo, podle mého názoru, docela vysoký vstupný. Nebylo to už otevřený vůči dalším lidem...“

Téměř celou dobu pobytu na Ladronce byl ex-squater řádně zaměstnán, pouze příležitostně opustil pracovní proces a věnoval se cestování či studiu.

Jako činnosti provozované ve vlastním volném čase informant zmiňuje fotbalová utkání či posezení a rozhovory s ostatními squatery. Z rozhovoru však vyplývá, že významnou náplní volného času bylo samostudium, cestování, příprava podkladů pro jednání s úřady i samotná účast na těchto jednáních.

V době než se nastěhoval na Ladronku inklinoval informant k politicky zaměřenému samostudiu:

„...No mě vždycky bavily knížky a už před osmdesátým devátým jsem se zajímal o tu v uvozovkách politiku. Chodil jsem na protirežimní demonstrace a tak nějak na přelomu 89/90 jsem se dostal k anarchismu a začal jsme se pohybovat tady v tom prostředí...“

Tento sklon se během působení na Ladronce přeměnil v potřebu institucionalizovaného vzdělávání a informant začal studovat vysokou školu:

„... (já jsem začal studovat až v devadesátém osmém) mimo jiné proto, že jak jsem byl ten aktivista - samouk, tak jsem chtěl získat nějaký základy k tomu, abych ty knížky sociologický mohl číst...“

V současnosti informant pracuje jako vysokoškolský učitel předmětů příbuzných se sociologií a environmentalistikou.

6.4. Informant č. 4

Pohlaví: muž

Věk: 41 let (v době nastěhování na Ladronku 21 let)

Vzdělání: vysokoškolské

Profesní zařazení: pracovník rozvoje sociálních služeb ve veřejné správě

Segment: teoretik

Tento informant v přípravné fázi vytipoval objekt Ladronky jako vhodný k zasquatování, byl přítomen i prvotnímu obsazení statku, žil na Ladronce pět let.

Jako vlastní motivaci uvádí potřebu bydlení a sounáležitosti s levicovými aktivisty - squat vnímal jako prostor pro vlastní politickou činnost.

Jeho první zkušenost se squattingem proběhla několik měsíců před obsazením Ladronky, jednalo se o pražský squat, který existoval asi dva měsíce.

Za pozornost stojí informantovo profesní zařazení v době jeho bydlení na Ladronce, od roku 1996 byl zaměstnán jako streeworker se zaměřením na subkultury mládeže a mladé osoby bez přístřeší. Sám svoji tehdejší komplikovanou roli reflektuje v rozhovoru:

„...musel jsem si najít hranice mezi profesionalitou / neprofesionalitou, mezi lidma který znám / mezi intervencema, který přináším do komunity. Takže s ladronkářema jsem více méně nepracoval. Ale byly situace, který ten přesah měly. Příklad: zabušili na dveře lidi, kteří aktuálně fetovali, tak to vyžadovalo nějakou intervenci. A pak směrem k lidem z Milady nebo z těch dalších squatů jsme zprostředkoval práci, brigády, nějaký základní poradenství, když bylo třeba něco řešit...“

Jako náplň volného času před nastěhováním na Ladronku uvádí samostudium filosofie a jógu. Rozhodně odmítá, že by měl na Ladronce volný čas, který by se musel snažit nějakým způsobem vyplnit. To koresponduje se skutečností, že informanta lze zařadit mezi několik málo hlavních ideových vůdců squaterů - valnou část času, kdy nebyl v zaměstnání věnoval tvorbě informačních materiálů, přípravě podkladů pro jednání s úřady, provozování infoshopu v objektu squatu či vydávání několika periodik.¹⁹

Informantova výpověď má vysokou informační hodnotu a to především díky jeho sofistikovanému náhledu na předmětnou kauzu squattingu. Byl schopen uvádět konkrétní strategie jednání vlastní i squaterů jako skupiny včetně reflexe ideových východisek:

„...já jsem se nikdy nepovažoval za revolucionáře, za člověka, kterej vymejší nějaký univerzální systém. Já jsem byl spíš zastáncem těch autonomních zón, toho, že teď tady něco vytvářím, uvnitř systému. A vnitřně jsem si nekladl sebemenší ambici k tomu, že by se to mělo nějak rozrůst nebo že by to mělo mít rys společenskýho systému. Považoval jsem se víc jako za praktika tý každodennosti...“

„...Víš co, já jsem byl sám za sebe komunitní nadšenec a optimista a vizionář toho, jak by se ty věci měly rozvíjet a někam posunout. Bavilo mě převádění těch alternativních forem

¹⁹časopisy Autonomie, Autonom, Konfrontace

do té Ladronky. Proto jsme se zajímali o permakulturu, ty LET systémy, bavilo mě alternativní školství, takže když se tam mihly děti, tak jsme tomu dávali tenhle ten rozměr...“

Jako většina respondentů zmiňuje vnitřní rozkol squaterské komunity, který je schopen částečně analyzovat, domnívám se, že díky svým současným profesním kompetencím:

„...Bohužel výběr XY do komunity byla špatná volba, to byla asi největší chyba Ladronky. A říkám to takhle otevřeně. Ten člověk tam neměl co dělat. Ale na druhou stranu on dokázal to, že jsme byli v tu dobu slabí vzdorovat nějakému manipulátorovi. Takže to byla v důsledku naše chyba, že jsme ho nevykopali. Ten člověk hodně lidem uškodil, mně osobně teda ne...“

Důsledek výše zmíněného konfliktu mezi squatery byl i zásadním důvodem, proč se informant z Ladronky odstěhoval a jeho vliv na dění ve squatu pozbyl dosavadní intenzity.

6.5. Informantka č. 5

Pohlaví: žena

Věk: 35 let (v době navštěvování Ladronky 19 až 23 let)

Vzdělání: SŠ pedagogického směru

Profesní zařazení: vychovatelka školní družiny

Informantka nepatřila mezi stálé obyvatele Ladronky. První kontakt se squatery jí zprostředkovali její přátelé, kteří je znali z dřívějšíka.

Motivujícím faktorem návštěv Ladronky byla účast na koncertech a sympatie ke squaterům, k jejich životnímu stylu a proklamaci postojů jako např. vegetariánství či komunitního způsobu života.

„...Zdávalo se mi to super: žít společně s lidma, kteří mají podobný názory jako já a neřeší nesmysly. Rozuměla jsem si tam s většinou lidí...Obdivovala jsem, že se dokážou domluvit na všem spolu. No později jsem zjistila, že to tak úplně nebylo. Ale navenek působili dost sebraně, to soužití vypadalo harmonicky. Konflikty asi byly, ale nevšimla jsem si toho tehdy. A tak přínosem pro mě bylo, že mi došlo, že lze žít taky jinak, než každé na svém písčku. Tím způsobem komunitního života si mě tehdy squatting získal. Teď už to vidím taky trochu jinak...“

V této době byla informantka zaměstnána coby pomocná vychovatelka v Diagnostickém ústavu pro mládež, později prodavačka či barmanka.

Jako náplň volného času uvádí dobrovolnou činnost pro ekologickou a lidskoprávní

organizaci NESEHNUTÍ, venčení psa, návštěvy koncertů a trávení času s přáteli. Stěžejní náplní volného času respondentky v určitém období byly aktivity spojené se vznikem squatu v Brně, na kterém se osobně významně podílela. Jako zástupce squaterů jednala s úřady, médií, připravovala projekt kulturně-sociálního centra. V interview hovoří o spolupráci se squaterky z Ladronky, se kterými konzultovala problémy brněnského squatu.

7. Výzkumné šetření

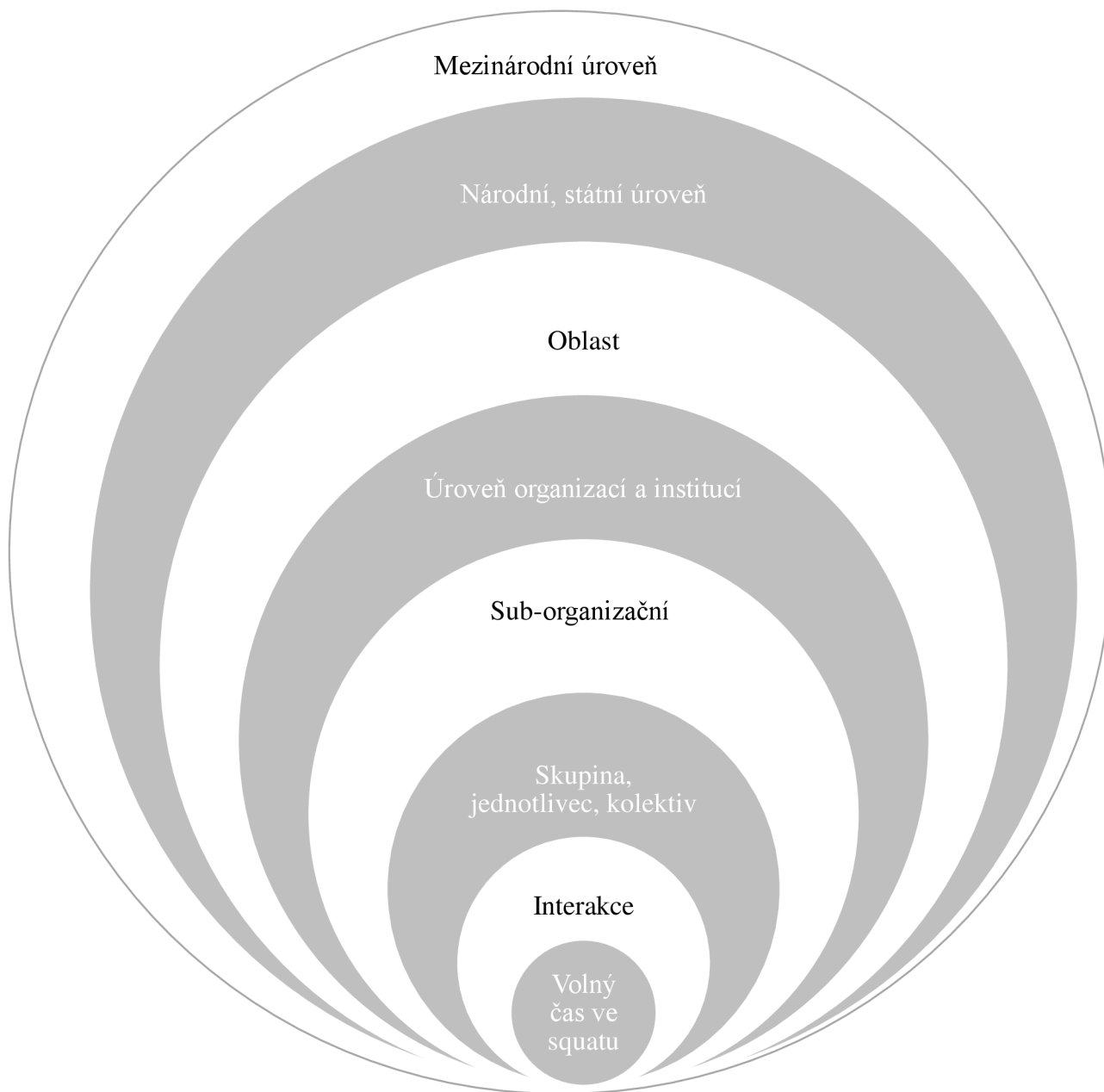
Za účelem analýzy ve výzkumném šetření bylo použito metody otevřeného, axiálního a selektivního kódování. Ačkoliv odborná literatura připouští, že tyto typy kódování mohou probíhat paralelně, dodržela jsem uvedené pořadí.

Pro potřeby deskriptivní části výzkumného šetření byla použita matice podmiňujících vlivů navržená Straussem a Corbinovou (1999). Jejím smyslem je především zprostředkovat vhled do zkoumané kauzy, vysvětlit některé z určujících kontextů, na které je odkazováno i v analytické části diplomové práce.

7.1. Matice podmiňujících vlivů

Použití matice podmiňujících vlivů má především systematizovat a zpřehlednit deskriptivní část studie. Fenomén squatting lze zkoumat na každé z uvedených úrovní, pro potřeby vlastního výzkumného šetření je téma empirické části práce, tedy zkoumaný jev, umístěn do středu matice.

Grafické znázornění matice podmiňujících vlivů (Strauss a Corbinová, 1999, str. 121):

7.2. Mezinárodní úroveň

Squat Ladronka se během své existence stal známým i mimo Českou republiku. Do povědomí zahraniční subkultury squaterů, levicově či nekonformně smýšlejících osob se dostal systematicky - záměrně prostřednictvím informační kampaně, kterou squateři z Ladronky vedli s vědomím toho, že je důležité získat renomé a tím i podporu ze zahraničí. Pro tuto subkulturu je typická značná míra solidarity, kterou projevují vůči svým členům - jednotlivcům i skupinám. Proběhlo několik benefičních akcí, jejichž výtěžek byl finanční podporou Ladronky.

Druhý způsob, kterým Ladronka získala věhlas v zahraničí, souvisí s tím, že na Ladronce účinkovalo mnoho kapel a hudebníků z různých států, mnohdy byli obyvateli Ladronky přátelsky přijati a setrvali více dní.

Do této úrovně matice patří i skutečnost, že squateři z Ladronky často získali první zkušenost se squattingem někde v zahraničí, inspirovali se tímto jednáním a od svých zahraničních kolegů získávali tzv. know-how v této oblasti.

Ex-squateri reflektovanou nevýhodou popularity Ladronky byly občasné návštěvy zahraničních sympatizantů, především vzhledem k omezené kapacitě objektu či jejich problematickému chování:

„...Tam byl problém, když přijela velká parta lidí, většinou Poláci, taks je mohla odhadnout jenom podle toho, jak vypadají a tak jim zběžně říct, jak si to představujeme...“
(informant č. 1)

„...první léto to bylo ještě tak jako v pořádku, ale pak na Ladronku začala jezdit obrovská masa lidí, to souvisí s tou kampaní na podporu Ladronky vedenou i v zahraničí. A najednou ta komunita plus mímus těch patnáct lidí (na ten barák se fyzicky víc nevešlo), tak řádově se tam prostřídalo několik desítek lidí...“ (informant č. 4)

7.3. Národní, státní úroveň

V této úrovni byli squateři z Ladronky průkopníky v dané oblasti. Z historie České republiky jsou známy dřívější i pozdější případy squattingu, ale ty nikdy nenabýly takového významu. Relativně dlouhá doba existence Ladronky bývá přičítána podmínkám doby, ve které byla obsazena. Devadesátá léta byla obdobím, kdy politici, policie ani jiné státní orgány nebyly připraveny na to čelit squaterské iniciativě.

„...to bylo tím, že to byla raná doba po osmdesátým devátým, učila se policie,

protiextrémistický, všichni se učili, jak co dělat. A všechno co bylo tehdy možný, není možný teď. Proto tady prakticky nic není. Veřejná správa, politici si s náma nevěděli rady...“ (informant č. 4)

Akcí, které probíhali na Ladronce, se účastnili i mimopražské osoby, nebylo neobvyklé, že na koncert přijela skupina příznivců např. z Brna. Populární akcí byly tzv. Ladrofesty - několikadenní hudební festivaly, na které pravidelně přijížděly skupiny osob z celé republiky.

Na této úrovni matice docházelo k nakontaktování nových sympatizantů či squaterů:

„...No já jsem se tehdy pohybovala mezi lidma, kteří znali lidi z Ladronky. Jezdilo se tam na koncerty hlavně nebo pak jen tak na návštěvu - zapářit. No a nebo když byly pak různé akce na podporu Ladronky nebo Street party...“ (informantka č. 5)

7.4. Oblast

Touto úrovní lze chápat celou Prahu či blízké okolí Ladronky, tedy Prahu 6 - Břevnov. Není významné, zda nahlížíme pojem „oblast“ s širším či užším slova smyslu.

Sousedské vztahy, jak je možné nazývat interakci mezi squately a obyvateli nejbližších nemovitostí, měly různý charakter: od vyložených sympatií, přes lhostejnost, až po nesnášenlivost ze strany starousedlíků.

Squateři si byli vědomi efektivnosti dobrých sousedských vztahů a snažili se je kultivovat několika způsoby: nezávazné rozhovory s „pejskaři“ v parku okolo Ladronky, snaha o udržování pořádku v blízkosti squatu, nenarušování nočního klidu a také systematické akce, kterými chtěli zpřístupnit Ladronku lidem z okolí:

„...Třeba dětský dny a dny otevřených dveří byly dělaný jako určitý P.R. - strategie, abysme těm ostatním lidem ukázali, že nejsme ti bubáci...“ (informant č. 3)

Na této úrovni dochází k prvnímu zaznamenání volnočasových aktivit v prostředí Ladronky. Organizace akcí pro sousedskou veřejnost patří do oblasti volného času pro svoji dobrovolnost, neziskovost a zaměření na zkvalitňování mezilidských vztahů.

7.5. Úroveň organizací a institucí

Do této úrovně spadají všechna uskupení, která ovlivňovala existenci squatu Ladronka. Jedná se o Magistrát hl. města Prahy, Policii České republiky, Městskou policii, firmu spravující objekt Ladronky. Je nutné sem včlenit i squaterské hnutí jako takové,

byť nemá vlastní organizaci. Jeho role je zásadní při formulaci ideových východisek squaterů a jejich prezentaci navenek.

Zde logicky dochází ke konfliktu mezi výše zmíněnými institucemi establishmentu a squatery. Rizika spojená s tímto střetem zmiňují i sami respondenti:

„...S tím jsem do toho šel, že je to nelegální. Jednou, to bylo myslím v roce 94, jsem tam zažil policejní razii...“ (informant č. 2)

V této úrovni vzniká prostor pro intervenci subjektu, který by byl schopný akceptovat postoje squaterů a rozvinul s nimi efektivní spolupráci. Mohlo by se jednat např. o terénního sociálního pracovníka či nevládní organizaci působící v sociální či kulturní oblasti. Přístup tohoto subjektu by musel být maximálně citlivý, aby překonal nedůvěru squaterů:

„...To si nedokážu představit, že by to fungovalo. Báł bych se, že by nám do toho asi moc kecali. Jako asi to tak tehdy bylo myšlený, že by došlo na nějakou dohodu - k nějakému kompromisu, ale já si to moc nedokážu představit...“ (informant č. 2)

7.6. Sub-organizační, sub-institucionální úroveň

Na této úrovni se nachází především právní subjekt, jehož jménem obyvatelé Ladronky jednali s úřady, médií apod. Jednalo se o squatery založenou nadaci Ladronka později přetransformovanou do občanského sdružení Ladronka. Zde došlo k rozporu mezi samotnými squatery, především v jejich různém pohledu na taktiku, kterou by měli zvolit ve snaze o legitimizaci svého jednání:

„...A o těch zásadních věcech se vždycky jako bavilo. Akorát tím rozkořem to bylo čím dál tím míň. My jsme měli parketu toho vyjednávání, měli jsme na to legitimitu od nich. I když názory na to se různily. Řada lidí si myslela, že vyjednávat se nemá, část lidí si myslela, že ano...“ (informant č. 4)

Mezi základní funkce, které nadace Ladronka plnila, patřila prezentace squaterů navenek, vypracování Studie autonomně-kulturního centra Ladronka (viz. Příloha č. 1) a finanční jištění chodu squatu.

7.7. Skupina, jednotlivec, kolektiv

Tato úroveň náleží squaterů jako individuálním osobnostem, kteří společně tvoří komunitu. Neexistují však exaktní údaje, kterými by bylo možné charakterizovat jednotlivé squatery. Lze konstatovat, že skladba obyvatel Ladronky byla v čase nestálá a současně

různorodá. Byly zde zastoupeny různé sociální statusy.

Z genderového hlediska mírně převažovali mezi stálými obyvateli Ladronky muži.

Dle zaměření a charakteru angažovanosti squaterů či sympatizantů lze ustanovit dva jejich segmenty: praktici a teoretici. Sami squateři tuto skutečnost reflektují v rozhovorech a jsou schopni sami sebe přiřadit k jednomu či druhému segmentu:

„...část lidí, s dovolením jako ta intelektuálnější, tak jsme vedli jednání, dávali tomu nějaký směr tímhle tím. Myslím jako jednání s úřady - to byl jako velkej balík práce. A část lidí se profilovala na to, že připravovali bar nebo zajišťovali koncerty...“ (informant č. 4)

7.8. Interakce

Do této úrovně patří každodenní komunikace mezi squatery, diskuze nad řešením záležitostí týkajících se squatu, plánování dalších strategií, kooperace na realizaci koncertů a jiných akcí pro veřejnost.

Zajímavá je snaha squaterů teoretiků o nové přístupy na poli komunikace, kdy se pokoušeli odpoutat od vžitých modelů rozhodování a aplikovat inovativní metody, které lépe odpovídají jejich ideovým východiskům:

„...takže byl to nějaký ideál, kterému jsme se snažili přiblížit, chvíli to fungovalo, chvíli to nefungovalo, ale ti lidi to akceptovali, teda v době, když jsem tam byl já nebo jsem se na tom podílel... Ale za nás ještě to fungovalo i včetně všech problémů, protože konsensuální rozhodování není nic přirozeného, lidi se to musí naučit. Metodou pokusu omylu, musí tam být ta vůle a prostě tenkrát jsme se to učili včetně všech chyb, včetně toho, jaký měli lidi zažitý stereotypy otročké mentality...“ (informant č. 3)

„... jako komunikace mezi náma, dost často to byla výtka o tom, že někdo někomu něco neřek, že bude nějaká akce.... Já si myslím, že to moc nefungovalo. Že právě proto, že každé z těch lidí tam byl jako individualita a každé si samozřejmě s sebou nesl at' už nějaký světonázor a ne vždycky to bylo jako shodný...“ (informant č. 4)

Je nutné sem zařadit i problém zmiňovaný většinou informantů, a to konfliktní vztahy se squaterem XY, které vystihuje informant č. 3:

„...protože XY byl cholerik, autoritativní takovej, nechtěl diskutovat a to vyvolávalo napětí. Pro nás třeba od začátku bylo důležitý to, abysme byli konsensuální a nehierarchistický a on se jako nikdy moc nechtěl dohadovat a byl spíš autoritativní, a to vyvolávalo to napětí...“

Informant č. 4 dokonce naznačuje možnou souvislost mezi jednáním squatera XY

a existenčními potížemi Ladronky:

„...Bohužel výběr XY do komunity byla špatná volba, to byla asi největší chyba Ladronky. A říkám to takhle otevřeně. Ten člověk tam neměl co dělat...“

7.9. Jednání související s jevem

Ve středu matice se nacházejí konkrétní strategie jednání jednotlivých squaterů a sympatizantů. Ty jsou ovlivněny zejména příslušností jednotlivých squaterů k jednomu ze dvou segmentů (viz. výše), dále osobními kompetencemi a mírou entuziasmu pro zapojení do aktivit squatterské komunity.

- spolupráce na tvorbě Projektu na využití Ladronky či jiných podkladů pro jednání s úřady
- praktické renovační a úklidové práce v objektu squatu
- organizace koncertů a dalších kulturních akcí, dnů otevřených dveří, dětských dnů
- zajišťování provozu baru, infoshopu, levné kuchyně či dalších příležitostných projektů
- tvorba informačních materiálů, plakátů a letáčků

7.10. Otevřené kódování

Analytickou rekognoskací přepisů rozhovorů s informanty jsem vytvořila databázi základních oblastí, které reflektují jednání squaterů.

Z hlediska výzkumných cílů mé studie je zásadní zjištění vyplývající především z významu kategorií Artikulovaná náplň volného času (AVČ) a Latentní náplň volného času (LVČ). Tyto dvě sféry se vzájemně doplňují. Ačkoliv oblast LVČ není aktéry případu uvědomována, lze její roli považovat za významnou či dokonce významnější než roli AVČ. Jedná se o merito squatterských aktivit a současně o sféru, ve které si obyvatelé Ladronky osvojují vědomosti, dovednosti a sociální kompetence. Domnívám se, že tento proces lze označit **informální výchovou**, kterou popisuje Hofbauer (2004) jako „získávání vědomostí a rozvoj osobnosti bez institucionálního začlenění“. Dále zdůrazňuje důležitost každodenního kontaktu s vrstevnickou skupinou a připouští, že proces informální výchovy může být realizován i cíleně.

Prvky informální výchovy lze najít ve všech vytvořených kategoriích, až se zdá, že by

tento pojem mohl být kategoriím nadřazen. Z formulace výzkumných otázek vyplývá, že pojitkem mezi jednotlivými kategoriemi má být hodnota volného času a jeho kvality. Nabízí se tedy možnost postavit oba pojmy na stejnou úroveň neboli mezi ně vepsat symbolické rovnítko:

VOLNÝ ČAS SQUATERŮ = INFORMÁLNÍ VÝCHOVA

Takové „výchovném zhodnocování volného času“ definuje Hofbauer (2004) jako „veškeré působení v časovém prostoru, který neslouží realizaci základních biologických potřeb ani školních nebo pracovních povinností“. Podmínku dobrovolnosti jednání squaterů bezesporu splňuje. Hofbauer (2004) zmiňuje i kritérium, podle kterého musí být účastníci tohoto výchovného působení sami aktivními činiteli tohoto procesu. To je splněno především dodržováním principu D.I.Y. (viz. kategorie Determinace podmínkami squatu), který je také přítomen ve všech oblastech života ve squatu Ladronka, a to buď záměrně, nebo z důvodu, že na jiné řešení neměli squateři prostředky.

Důležitým aspektem je motivace a ochota squaterů zapojit se dle svých možností do aktivit realizovaných squaterskou komunitou. Možnosti squaterů jsou určeny především příslušností k některému ze dvou segmentů skladby obyvatel Ladronky (viz. kategorie Segmentace teoretici / praktici).

Významným důsledkem procesu informální výchovy²⁰ ve squatu Ladronka je získání profesních kompetencí, které vedou k úspěšnému profesnímu uplatnění některých squaterů (viz. kategorie Kulturní kapitál).

Všemi informanty artikulovaný problém s konfliktním squaterem XY je sice nutné reflektovat v kategorizačním procesu (viz. kategorie Kulturní kapitál), ale tyto incidenty zřejmě nesnižovaly kvalitu volného času squaterů. Naopak mohla být konfrontace s jednáním squatera XY činitelem posilujícím sociální kompetence obyvatel squatu: komunikace s nepřátelsky naladěnou osobou, umění se proti takové osobě vymezit a určit si vlastní hranice, prosazovat společné zájmy skupiny či naučit se čelit manipulaci ze strany relativně blízké osoby. Předpokládám, že tyto zkušenosti byly samotnými squateri využity až mnohem později, někteří respondenti to připouští v zamyšlení nad otázkou „Co jim život na Ladronce dal?“.

Součástí výzkumného vzorku, který poskytl data pro otevřené kódování, byla informantka č. 5, informační hodnota její výpovědi je však natolik nízká, že pro kategorizační proces nejsou tato data relevantní, resp. se zásadně liší od těch, která byla získána z rozhovorů

²⁰Případně lze použít termín "informální učení" jak jej definuje např. Dočkalová ve sborníku *Konference neformálního vzdělávání v roce 2007*

s ostatními informanty. Původně jsem označila její přítomnost ve výzkumném vzorku jako zbytečnou, svůj výrok bych však, vzhledem k procesu otevřeného kódování, poopravila. Informace, které informantka poskytla, nebyly tak úzce spjaté s každodenností squaterů, s jejich aktivitami či obtížemi. To se nyní zdá logické, neboť informantka na squatu nežila, pouze tam navštěvovala své přátele a příležitostně se účastnila kulturních akcí pořádaných na Ladronce. Tímto je v podstatě vyvrácen můj původní předpoklad, že squat Ladronka může být volnočasovým prostředím, které poskytuje zázemí squaterské subkultury, včetně jejich sympatizantů. Usuzuji, že k tomu, aby i sympatizanti byli vystaveni pozitivnímu vlivu prostředí squatu, je zapotřebí jejich intenzivnějšího kontaktu se squaterskou komunitou a především možnost aktivnějšího přístupu k dění ve squatu. Domnívám se, že existovali sympatizanti, kteří tato kritéria splňovali, např. blízcí přátelé squaterů s bydlištěm v Praze.

Výzkumnou částí své diplomové práce jsem chtěla ověřit předpoklad, že prostředí squatu může být vhodným zázemím pro příslušníky squaterské subkultury, které jim umožňuje realizovat vlastní sebevyjádření a osobnostní rozvoj prostřednictvím volnočasových aktivit. Toto se podařilo v kauze Ladronky jen částečně, neboť otevřeným kódováním nebyly objeveny výrazné znaky seberealizace informantů ve smyslu uměleckém či jiném. Na druhé straně nutno dodat, že i přesto poskytoval squat Ladronka nízkoprahové podmínky pro iniciativy tvořivě zaměřených osob.

Zásadním výzkumným závěrem otevřeného kódování je objev kontinuity mezi volným časem ve squatu a osobnostním rozvojem squaterů. Důležitými podmínkami jsou aktivní přístup k aktivitám ve squatu a intenzivní kontakt se squaterskou komunitou.

7.11. Kategorizace na základě otevřeného kódování

Kategorizace dat byla realizována s ohledem na základní výzkumné cíle. Zásadním hlediskem byla snaha zmapovat volnočasovou sféru squatu Ladronka a označit faktory, které ovlivňují obsah a charakter volného času a jeho vliv na osobnostní rozvoj squaterů. Analýzou textu byly vytvořeny kategorie:

1. segmentace teoretici / praktici
2. artikulovaná náplň volného času
3. latentní náplň volného času
4. uspokojování potřeb
5. kulturní kapitál
6. determinace podmínkami squatu

1. kategorie: Segmentace teoretici / praktici

<u>Vlastnost</u>	<u>Dimenzionální rozsah</u>
• participace	prospěšná
• vědomí vlastní příslušnosti	objektivní
• vyhraněnost	částečná
• charakter zájmů	nejednotný

Tuto segmentaci zmiňují již v kapitole 4.4.. Vzhledem k tomu, že příslušnost jednotlivých respondentů k některému z uvedených segmentů je určujícím faktorem ovlivňujícím jejich jednání, označuji tento jev samostatnou kategorií.

Charakterizující je výrok informanta č. 4 týkající se období, kdy významná část teoretiků Ladronku opustila: „...*To jenom ty lidi, co tam byli, si byli tak nějak podobný v tom, že to nebyli žádný intelektuálové a prostě dělali věci, tak, jak je bavily a chtěli si to na pohodu užít...*“

Všichni ex-squateři byli schopni objektivně posoudit, do kterého ze dvou segmentů patří. Při tom však připouští vlastní přesahy do druhé skupiny, nejedná se tedy o zásadní vyhraněnost některým směrem: „...*já jsem tam byl spíš jako dělník, jsem se tam staral spíš o nějaký technický věci. Spíš jsem se angažoval v těch praktických věcech. Ale kdybych chtěl, tak jsem měl určitě možnost se na tom podílet...*“ (informant č. 2)

Spoluúčast obou segmentů na chodu squatu, organizaci akcí a řešení problémů je zastoupena vlastností Participace. Tento jev je důležitý především z hlediska rozvoje empatických schopností squaterů, kdy vědomí vlastní užitečnosti je spojováno s uznáním kvalit jiných jedinců: „...*Já si myslím, že to asi mělo být víc politický, to je můj názor, při tom já sám jsem pro to moc nedělal. Já jsem jako nebyl moc vůdčí typ aktivní...*“ (informant č. 2)

„...*Ke konci se to začalo jako kdyby trochu rozpadat, nastalo tam dělení na pankáče a intelektuály, což hrotil hlavně XY a nebylo to dobrý, protože tam končila ta vnitřní soudržnost a vznikly dvě skupiny, XY byl výrazně agresivnější a lidi z té druhé skupiny začali ustupovat z pozic a více méně odešli z Ladronky. XY chtěl mít absolutní moc, rozhodovat o všem...*“ (informant č. 1)

Tato kategorie je v rozhovorech co do četnosti výskytu zastoupena velmi silně. Domnívám se, že ex-squateři tomuto jevu přisuzují značnou důležitost, neboť se projevoval v zásadních oblastech života ve squatu, a to především v těch, které se týkali přímo existence squatu, jako např. vypracování Projektů na využití Ladronky, jednání s úřady, diskuze nad strategií prezentace squaterů navenek, apod.

2. kategorie: Artikulovaná náplň volného času

<u>Vlastnost</u>	<u>Dimenzionální rozsah teoretici / praktici</u>
• seberealizace	značná / nízká
• rozmanitost	malá / malá
• osobnostní rozvoj	intenzivní / nepatrný
• utilitárnost	zamýšlená / nulová

V této kategorii jsou zahrnuty především výroky squaterů, které zazněly v souvislosti s dotazováním na jejich aktivity ve volném čase. Jak jsem výše uvedla, otázky byly formulovány citlivě tak, aby se informanti nesnažili stylizovat způsobem, o kterém se domnívají, že se od nich očekává.

Repertoár „typických“ volnočasových aktivit provozovaných ve squatu Ladronka byl značně omezený. Ex-squateři nejčastěji uvádějí, příležitostná fotbalová utkání, ping-pong či individuální četbu, neformální rozhovory s ostatními squatery, příp. návštěvy koncertních vystoupení či pohostinských zařízení.

Domnívám se, že ze způsobu, jakým informanti popisují volný čas trávený ve squatu, vyplývá, že nepřisuzovali hodnotě volného času ve vlastním životě zásadní význam. V úvahu je možné brát skutečnost, že do kontextu jejich životního postoje nezapadá žádná z organizovaných forem volnočasových aktivit.

Aktivnější přístup je patrný u respondentů ze segmentu „teoretici“, kteří v prostředí squatu naplňují své ambice, ke kterým inklinovali i před svým pobytem ve squatu:

„...*Na Ladronce jsme vydávali časopisy a takové věci. To mě bavilo víc...*“ (informant č. 3)

Vydávání periodických tiskovin a jiných tištěných materiálů bylo provozováno se záměrem zprostředkovat informace dalším osobám, a to bez záměru se tímto jednáním obohatit. Jednalo se tedy o činnost s výrazným utilitárním přesahem: „...*ještě ten podtext, že děláš něco pro někoho, v podstatě bez toho, že by tě to živilo, to je zajímavý...*“ (informant č. 4)

Zároveň tato aktivita měla vliv na rozvoj kompetencí (stylistické dovednosti, politický a kulturní přehled, překladatelská činnost) tvůrců tiskovin: „...*my jsme byli natěšený, že si budem dělat věci sami za sebe nejen pro sebe a čím víc jsme jich dělali, tím víc jsme se to učili, profesionalizovali, zdokonalovali a víc nás to začalo bavit...*“ (informant č. 4)

3. kategorie: Latentní náplň volného času

<u>Vlastnost</u>	<u>Dimenzionální rozsah</u>
• údržba squatu	zásadní
• komunitní život	rozvíjející
• organizace akcí	důležitá

Ačkoliv se může zdát, že uvedené jevy nesouvisí s oblastí volného času, domnívám se, že kritéria volnočasových aktivit splňují. S odkazem na Dumazedierovu charakteristiku volného času (Hofbauer, 2004) je vhodné zařadit strategie jednání squaterů mezi způsoby trávení volného času:

a) **„svobodná volba účasti“** - squateři a jejich sympatizanti dobrovolně pobývali ve squatu v komunitě podobně smýšlejících osob, realizovali renovační a úklidové práce, spolupodíleli se na organizaci kulturních či jiných akcí, příp. rozhodovali o fungování squatu: „...*Prvních pár let se to řešilo na schůzkách a pak už to byl zaběhnutý systém, že každé věděl, co má dělat. Udělal se třeba dopředu plán na dva měsíce, to se odsouhlasilo a pak kdo měl jakou možnost co zařídit, třeba tisk letáků...*“ (informant č. 1)

b) **„bezprostřední „neužitečnost“, neutilitárnost“** - tomuto požadavku odpovídá jedna ze základních zásad squaterského hnutí a to princip solidarity. V praxi to např. znamenalo, že výtěžek z akcí pořádaných ve squatu nebyl osobním ziskem žádného obyvatele Ladronky: „...*Nikdo z těch lidí na Ladronce z toho neměl osobní zisk. Všechno to šlo zpátky do toho domu, na rekonstrukce, většinou na stavební materiál, nějaký malty a takhle. Popřípadě se odkoupily nějaký bedny, technika, aparát nebo mixák...*“ (informant č. 1)

c) **„poskytování radosti“** - ačkoliv squateři připouští, že některým z nutných činností se nevěnovali s nadšením, lze tvrdit, že život ve squatu jim přinášel radost, a to především proto, že většina aktivit probíhala v souladu s jejich ideovými východisky: „...*Jasně že tam byly nějaký práce, který tě nebaví. Ale celkově myslím, že ty lidi to bavilo dělat...*“ (informant č. 1)

Toto kritérium úzce souvisí s úrovní sociálních vazeb ve squatu. Squateři byli přátelé, v jejich komunitě převládaly přátelské vztahy, mnozí z nich se znali několik let před obsazením Ladronky a stýkají se dodnes: „...*Poznal jsem tam spoustu lidí, dalo mi to hodně...S některým lidma z Ladronky jsem v kontaktu do teďka...*“ (informant č. 2)

d) „**uspokojování potřeb**“ - viz. kategorie Uspokojování potřeb

4. kategorie: Uspokojování potřeb

<u>Vlastnost</u>	<u>Dimenzionální rozsah</u>
• bydlení	sekundární
• zájmy	výrazné /nevýrazné
• komunitní život	vyhovující
• seberealizace	patrná / nepatrná

V případě squattingu dochází k průniku oblastí volného času a oblastí uspokojení potřeby bydlení, která tradičně do sféry volného času nespadá (Hofbauer, 2004). Tento jev je v podmínkách squatu logický neboť squateři jej obývali dobrovolně, nikdo z respondentů nebyl před nastěhováním na Ladronku v tíživé bytové situaci a nejednal tedy primárně se zřetelem na vyřešení vlastní otázky bydlení.

Stěžejní je fakt, že k naplnění potřeby bydlení nedochází díky vykonávání práce za mzdu. Tato potřeba je uspokojována aktivním, tvořivým způsobem s maximální možnou mírou participace všech členů komunity: „...*Všechno se dělalo svépomocí, stavební úpravy. Všichni měli nějaký zkušenosti, ty se využily a vždycky se to vymyslelo...*“ (informant č. 1)

K uspokojování otázky bydlení docházelo výrazně aktivním přístupem jednotlivců v jejich volném čase, kterým si svépomocí zajišťovali základní podmínky pro život ve squatu. Jednalo se o praktické počiny, např. příprava dřeva na topení, nanošení vody pro mytí a vaření, apod. Nezamýšleným důsledkem tohoto jednání byl rozvoj kompetencí squaterů, např. pracovních:

„...*A jseš prostě samostatná, musíš se starat o sebe. To byla teda specialita Ladronky, že musíš zvládat praktický věci prostě, dříví na topení třeba...*“ (informant č. 2)

„...*na druhý straně to bylo náročnější v tom, že člověk spoustu času a energie věnoval do toho zajištění běžného chodu. V zimě dříví řezat, vodu, vaření,...ale zas mi to jako nevadilo, věnovat se těm každodenním aktivitám, že to o čem jakoby člověk teoretizoval, že mohl tou praxí žít...*“ (informant č. 3)

„...*Ze začátku jsem si vozil věci domů na vyprání, ale na tý Ladronce, to člověka otrká a postará se sám. Když chceš mít teplo, musíš si zatopit, když se chceš najíst, musíš si uvařit a když chceš mít čistou věci, tak si je musíš vyprat...*“ (informant č. 4)

Vlastnost Zájmy zahrnuje kulturní a sociální potřeby squaterů. Výrazněji, se specifickým zaměřením, jsou artikulovány představiteli segmentu teoretiků: „...*Bavilo mě*

převádění těch alternativních forem do té Ladronky. Proto jsme se zajímali o permakulturu, ty LET systémy, bavilo mě alternativní školství, takže když se tam mihly děti, tak jsme tomu dávali tenhlencten rozměr...“ (informant č. 4)

Naopak praktici hodnotí svou orientaci v oblasti zájmů spíše laxněji a v obecné rovině. Signifikantní je odpověď informanta č. 2. - praktika na dotaz na existenci vlastních zájmů: „...*No tak punkrock že jo, jenom pasivně...“*

Vlastnost Komunitní život je charakterizována dimenzí Vyhovující a to především kvůli výše zmíněnému souznění squaterů na základě přátelství a ideové spřízněnosti. Neznamená to však, že by všichni squateři podmiňovali svůj pobyt na Ladronce provozováním komunitního způsobu života. V této souvislosti se vyjádřil informant č. 4: „...*takový to prvotní nadšení pro experiment, ale ten nesdíleli úplně všichni. Ten jsme sdíleli v podstatě jenom, jenom lidi, který nad tím přemýšleli nějak, který to komunitní soužití bavilo...“*

Všemi informanty je však reflektováno narušení tohoto komunitního soužití, a to jednáním squatera XY. Ex-squateři považují setrvání XY na Ladronce za důvod vnitřního rozkolu a později i reálného zániku squatu: „...*což hrotil hlavně XY a nebylo to dobrý, protože tam končila ta vnitřní soudržnost a vznikly dvě skupiny, XY byl výrazně agresivnější a lidi z té druhé skupiny začali ustupovat z pozic a více méně odešli z Ladronky. XY chtěl mít absolutní moc, rozhodovat o všem...“ (informant č. 1)*

Pro informantku č. 5 byl život squaterů na Ladronce inspirujícím faktorem, který ovlivnil její rozhodnutí snažit se o vybudování squatu v místě jejího bydliště: „...*Zdálo se mi to super: žít společně s lidma, kteří mají podobný názory jako já a neřeší nesmysly. Rozuměla jsem si tam s většinou lidí...Spiš mě to inspirovalo k tomu, abych se o něco takového snažila v Brně později. Mou zvědavost to probudilo natolik, že jsem se jela podívat i do squatů v Amsterdamu“*

K seberealizaci jednotlivých squaterů docházelo v kontextu příslušnosti k jednomu ze dvou výše zmíněných segmentů. Teoretici měli výrazně jasnější představu o vlastním zaměření a ambicích, jak dokládá výrok informanta č. 4: „...*já jsem byl sám za sebe komunitní nadšenec a optimista a vizionář toho, jak by se ty věci měly rozvíjet a někam posunout. Bavilo mě převádění těch alternativních forem do té Ladronky...“*

Informanti z řad praktiků zmiňují spíše vlastní příležitostný přínos při renovačních pracích na objektu, nelze doložit, do jaké míry tímto docházelo k uspokojení jejich potřeby seberealizace.

5. kategorie: Kulturní kapitál

<u>Vlastnost</u>	<u>Dimenzionální rozsah</u>
• profesní nasměrování	možné
• zvyšování právního povědomí	málo intenzivní
• sousedské vztahy	důležité
• komunikace - vztahy	zásadní

Kompetence získané během pobytu na squatu byly dále rozvíjeny a u některých squaterů sloužily jako základ profesnímu uplatnění. Evidentní je to např. v oblasti pořádání koncertních vystoupení: komunikace s hudebníky, vyjednávání podmínek jejich účinkování, zajištění potřebného zázemí, aparatury, propagace apod. Informant č. 4 si uvědomuje souvislost mezi squaterskou minulostí a současným provozováním živnosti dvou ex-squaterů, kteří si v roce 1998 založili agenturu za účelem pořádání koncertů Ladrogang: „...*Ladrogang - ten vyrostl na tomle tom a má za sebou mimo Ladronku obrovskou historii kapel. XY, XY - lidi, který vozí kapely po celý Evropě a maj na to obrovskou spedici že jo. A ti lidi tam na té Ladronce získali know-how a kontakty. Vem si to, většina lidí, tu subkulturu prožívá přes muziku a jestliže se dostaneš do role posluchače, ale zároveň toho, kdo tu kapelu sem vozí a organizuje ten koncert, tak jseš na úplně jiné úrovni. A ti kluci to prostě vybrousili a díky tomu mají velice dobrou živnost...*“

I u dalších ex-squaterů se lze domnívat, že impulsem pro jejich kariérní růst byly zkušenosti získané na Ladronce. Informant č. 3 v rozvoru reflektuje probuzení vlastního zájmu o studium sociologie během pobytu na Ladronce: „...*jak jsem pak začal studovat (já jsem začal studovat až v devadesátém osmém) mimo jiné proto, že jak jsem byl ten aktivista - samouk, tak jsem chtěl získat nějaký základy k tomu, abych ty knížky sociologický mohl číst. A mám obrovskou výhodu díky té svojí zkušenosti, tomu prožitku. Tak mám obrovské, nemám rád to slovo, kulturní kapitál. A tak ten svůj prožitek můžu zpětně, s odstupem těch několika let a skrz ty filtry, co tam jsou jakoby analyzovat. Je to hrozně bohatý materiál a tu svoji zkušenost můžu podrobit nějakému zkoumání...*“

Zvyšování právního povědomí souvisí zejména se skutečností, že squateři byli nuceni jednat s úřady, s policií a tak cestou vlastní zkušenosti získávali přehled o právních pojmech, normách či procesech. Tento jev nebyl významný, ale nelze jej opomenout: „...*jsem tam zažil policejní razii, naběhli tam policajti, to nás asi nechtěli vystěhovat, zdůvodňovali to tím, že hledají drogy a hledané osoby, tak nás nějak v devět ráno vyvedli na dvůr, nějak si nás tam fotili, natáčeli na kameru, museli jsme jim říkat, že jsme nedošli k žádný fyzický úhoně,*

pak nás odvezli na stanici, tam nás drželi asi dvě hodiny a pak nás propustili...“
(informant č. 2)

„...napadení pravicovými extrémistama, který jsme potom dotáhli do nějakýho konce, že dva nebo tři lidi z pravicové strany byli nakonec odsouzeni, byli jsme svědčit...“
(informant č. 1)

Squateři si byli vědomi důležitosti dobrých sousedských vztahů, snažili se tedy pozitivně ovlivňovat mínění veřejnosti i na lokální úrovni. Z tohoto důvodu přijímali opatření, která měli eliminovat konflikty mezi obyvateli, návštěvníky Ladronky a sousedy z domů v nejbližším okolí: *„...My jsme dbali na to, abysme ty vztahy kultivovali, dělali jsme Dny otevřených dveří na Ladronce, snažili jsme se i ten bugr, kterej tam na Ladronce občas byl, krotit. Uklízeli jsme zastávku nebo tu cestu do parku. Lidem jsme říkali nebo jsme je i doprovázeli, aby nedělali bugr, když se šlo na tramvaj. Dobrou roli splnili pejskaři, lidi, který tam chodili s pejskama, my jsme měli psy - to se vlastně proplete. Nebo nám lidi z okolí donesli jídlo, oblečení, nechali to třeba před dveřma...“* (informant č. 4)

Domnívám se, že tímto způsobem docházelo k posilování sociálních kompetencí squaterů, jejich schopnosti empaticky a bez předsudků přistupovat k tzv. „normálním lidem“. Pozitivní zpětná vazba, které se jim příležitostně dostávalo (petice na podporu Ladronky, dary, účast na Dni otevřených dveří) posílila jejich odhodlání v tomto vstřícném přístupu pokračovat.

Pozorovaná vlastnost Komunikace je v rozhovorech hojně zastoupena. Informanti si uvědomují komplikovanost, která souvisí s touto oblastí komunitního života: *„...na sebe řvete a posíláte se do prdele, že toho druhýho stejně jakoby potřebuješ a vztahy mezi lidma je něco, na čem se musí pracovat. Že to není daný, že když chci mít s někým dobrý vztahy a soužití, že je to otázka utváření těch vztahů. Musí se na tom pracovat a ne to mít zidealizovaný, umět říkat lidem nepříjemný věci a zároveň být schopný pochopit toho druhýho...“* (informant č. 3)

„...Když se teďka podívám na nějaký poznámky, jako komunikace mezi náma, dost často to byla výtky o tom, že někdo někomu něco neřek, že bude nějaká akce. Takže „Já už mám něco naplánovanýho, takže ti na to seru, budeš si muset poradit.“ Ale ono to vyžadovalo prostě velkou komunikaci a zároveň dělbu práce...“ (informant č. 4)

Zajímavý je fakt, že o zásadním významu komunikace a kultivování vztahů v rámci komunity hovoří se stejným důrazem teoretici i praktici: *„...Pozitivní je to, že se naučíš žít s více lidma, naučíš se respektovat názory někoho jinýho...“* (informant č. 2)

„...se často sedělo a kecalo, udělal se oheň. To bylo dobrý, že se udržovaly ty vztahy...“

(informant č. 3)

I v této vlastnosti se objevuje problém s konkrétním squaterem, kterého všichni respondenti označili jako konfliktního: „...*Ladronka měla takovýho svého manipulátora. Tak i ta komunikace se tím dost nabourávala, srážela, najednou to šlo do konfliktů nějakých klíčových osobností...*“ (informant č. 4)

„...*když jsem cítil nějakou nespokojenost, tak jsem se to snažil řešit tak, že jsem si promluvil s tím daným člověkem. To možná potom vyústilo v nějaký ty interní konflikty. Mně se pak přestalo líbit, že se to rozhodování shromažďuje v rukou jednoho člověka, kterej nebyl schopnej přistoupit k nějakému dialogu...*“ (informant č. 1)

6. kategorie: Determinace podmínkami squatu

<u>Vlastnost</u>	<u>Dimenzionální rozsah</u>
• lidský potenciál	různorodý
• pozitiva X negativa prostoru	motivující X nutné
• D.I.Y.	prolínající

Skladba obyvatel squatu byla jedním z určujících faktorů, které vytvářeli podmínky pro aktivity realizované squatery. Dimenzionálním vymezením je různorodost, nelze tedy aplikovat dvousložkovou segmentaci „teoretici / praktici“. Tato vlastnost je podmíněna charakterem prostředí, ze kterého squateři na Ladronku přišli, jejich osobnostními rysy, úrovní dosaženého vzdělání, apod. To se odráželo i v soužití ve squaterské komunitě: „...*Prostě jsme se o sebe museli postarat a neparazitovat. A kdo parazitoval v té komunitě tak dřív nebo pozdějc byl vytěsňnej. Právě proto, že neodváděl ten díl práce. V tom jsme byli, myslím, trošičku tvrdý. Ale ten záprah byl u různých lidí různéj, někdo třeba nechodil do práce, tak měl víc času...*“ (informant č. 4)

V rozhovorech se objevují výroky, které pozitivně hodnotí podmínky, které nabízí fungující squat, na druhé straně těmto výroky oponují zmínky o tom, že život ve squatu vyžaduje vynaložení většího úsilí pro uspokojení základních potřeb. Domnívám se, že výsledek střetu těchto dvou aspektů může být z hlediska zaměření této studie přínosným. Za těchto okolností je patrná motivace využít získanou příležitost, a to vlastními silami. Motivační činitel (možnost využití squatu) je označen jako „pozitivum“ a vlastní angažovanost a zapojení squaterů jako „negativum“, což z pohledu pedagogického výzkumu není zcela přesné, ale informanti se v tomto smyslu vyjádřili: „...*ve srovnání s našema vrstevníkama, jsme na tom svým způsobem huř, protože se musíš postarat o své bydlení, to bydlení zajistit*

v podstatě jako na vesnici. Tam nebylo žádný ústřední topení, žádná teplá voda, bylo období, kdy nebyla vůbec voda ani elektrina, musela sis zajistit svíčky, dřevo - nechat dovézt, nařezat, naštipat. A vedle toho studovat a řešit provozní věci toho baráku a taky kulturu, kterou tam děláš. Takže doopravdy záprah. A ten plno lidí neustálo...“ (informant č. 4)

Squateři tedy využívali možnosti, které jim squat nabízel, a to aktivním, tvořivým způsobem, který je hodný pozornosti sociálního pedagoga. Edukativní rámec jejich aktivit je rozšířen právě o rozvoj vlastních praktických (pracovních) kompetencí: „...jsme měli, poměrně mladý lidi prostor nad svoje možnosti. My jsme měli prostor, kde jsme mohli buď od rána do večera kalit, válet se nebo ho taky nějakým způsobem vyplnit. Tím, že my jsme ho vyplňovali pořádáním těch akcí - samozřejmě, že to nebyly akce každé den, ale za dobu trvání Ladronky jich bylo několik stovek. To tě prostě posune. I jenom to, že zameteš a naštipíš dříví nebo to, že víš komplexně, co ta akce obnáší, když ji chceš udělat. To že vůbec máš ambici naplňovat ten prostor...“ (informant č. 4)

Vlastnost D.I.Y. (viz. kapitola 1.9. Princip D.I.Y.) prolíná téměř všechny oblasti života squaterů. Tento trend je uplatňován při renovaci objektu, při zajišťování běžného provozu squatu či při organizaci kulturních či jiných akcí. Částečně je tento princip aplikován záměrně a systematicky neboť vyhovuje ideovým požadavkům squaterského hnutí a z části je využíván kvůli nedostatku prostředků na standardní řešení některých situací: „...V těch raných fázích se ale většinou ty koncerty ani nezaplatily, těm kapelám se dalo minimum. Ale zase my jsme těm kapelám uvařili, mohly se tam vyspat, to byly kapely, který putovaly po Evropě. V té době to v té komunitě fungovalo trochu jinak, jako vzájemně podpůrnějc. Taky jsme si tam nepustili vejlušky, který přijeli na punkovej byznys. Bylo to mnohem víc vystavěný na té svépomoci...“ (informant č. 4)

7.12. Axiální kódování

Ústředním **jevem**, který je nadřazen všem kategoriím zakomponovaným do paradigmatického modelu, je volný čas ve squatu. Jedná se tedy o prostor, ve kterém squateři nevykonávají práci za mzdu, ani se nevěnují studijním povinnostem. Cílem axiálního kódování je odhalit všechny oblasti, které jsou ve vztahu s tímto ústředním jevem, ovlivňují jej či jsou jím samy ovlivňovány. Zamýšleným cílem axiálního kódování bylo nalézt a označit tyto vazby, zjistit jejich významnost a vliv na zkoumaný jev.

Důvody, kvůli kterým squateři setrvali ve squatu a zapojovali se do provozovaných aktivit, jsou zřetelné. Jednalo se především o uspokojení potřeby bydlení a vytvoření zázemí

pro vlastní seberealizaci, rozvíjení osobních zájmů, případně o naplnění touhy žít komunitním způsobem života. Tyto aspekty jsou tedy označeny jako **příčinné podmínky** a přímo ovlivňují volný čas ve squatu.

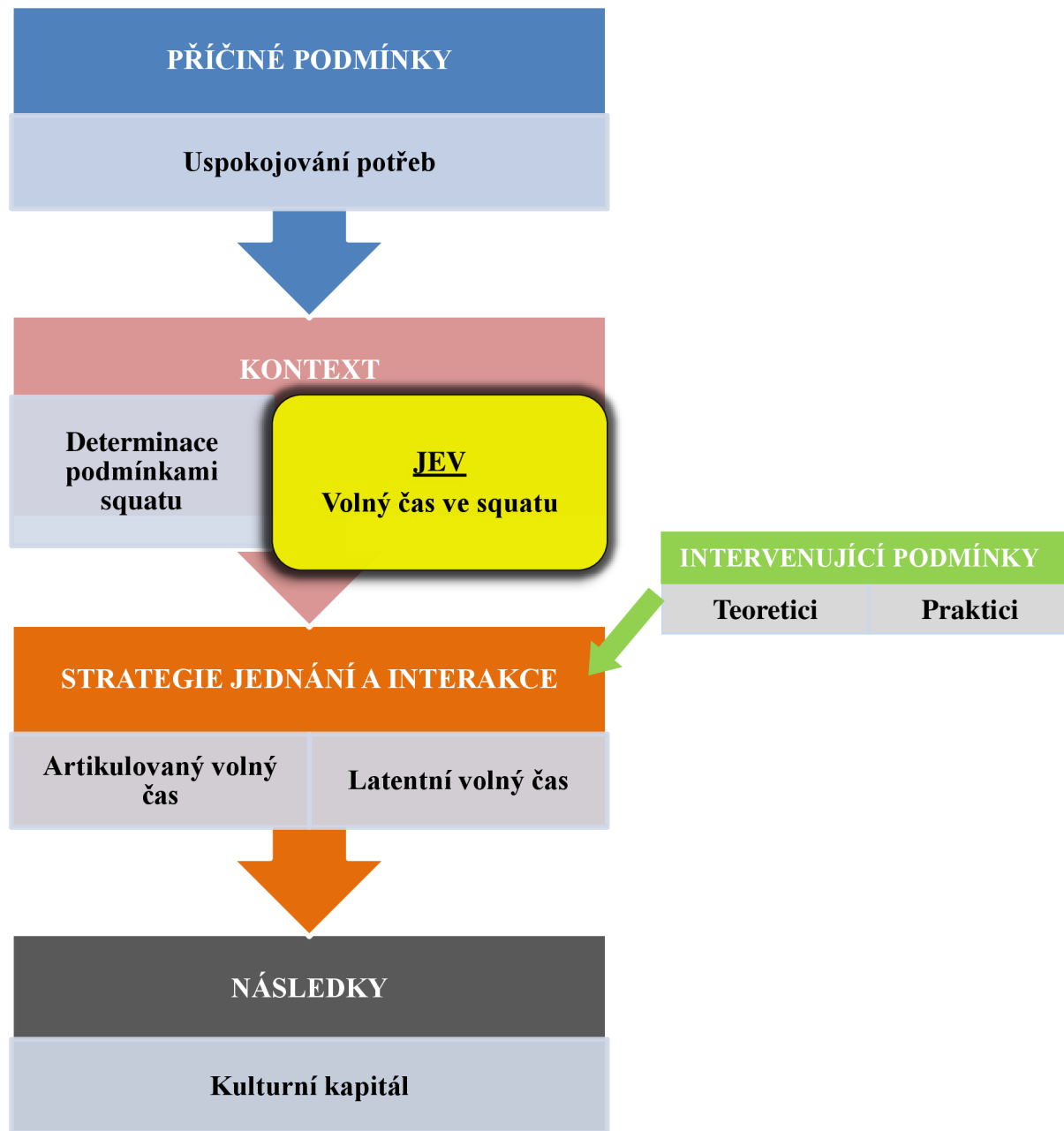
Jako **kontext**, který ovlivňuje charakter ústředního jevu a částečně určuje jeho obsah je uvedena kategorie Determinace podmínkami squatu. Podmínkami označují lidský faktor, materiální dispozice objektu, úroveň vnitřního vybavení i princip, který je uplatňován téměř ve všech oblastech života squaterů – D.I.Y., tedy realizace aktivit za maximálního možného využití vlastního potenciálu. Jedná se o jakési pozadí veškerého dění ve squatu.

Intervenujícími podmínkami byla stanovena segmentace squatterské komunity, tedy rozdělení na tzv. praktiky a teoretiky. Má významný vliv na centrální jev, určuje v podstatě směr vývoje squatterské komunity, především aktivity, které bude vyvíjet „na přání“ svých členů.

Vlastnosti kategorií Artikulovaný volný čas a Latentní volný čas spadají mezi **strategie jednání**. Jedná se o činnosti či přístupy, které jsou realizovány obyvateli squatu v souladu s jejich potřebami. Je zde silně zastoupen tvořivý přístup a aktivní zapojení celé komunity, tedy v kontextu intervenujících podmínek.

Osvojování kompetencí různého druhu je logickým **následkem** aktivit, které patřily do každodenního života squaterů. V některých případech tímto způsobem došlo dokonce k rozvoji profesní specializace. Tento osobnostní růst jednotlivců lze označit jako získání kulturního kapitálu.

Získaný paradigmatický model:

7.13. Selektivní kódování

Pro potřeby procesu selektivního kódování je možné využít kategorie vzniklé v předcházejících typech kódování či vytvořit nové. Rozhodla jsem se integrovat stávající kategorie a to především z toho důvodu, že jasně vystihují aspekty zkoumaného jevu. Bylo nutné však definovat novou centrální kategorii, která by měla dostatečnou potenci vztáhnout k sobě všechny ostatní kategorie konceptuálním způsobem.

Zásadním motivem celého příběhu je prostředí squatu, které je ze své podstaty určující pro veškeré aktivity squaterů i sympatizantů. Pojmem „prostředí“ jsou vyjádřeny nejen praktické podmínky objektu, ale také prostor sociálních a edukativních interakcí.

Potřeby uspokojované obyvateli squatu výrazně ovlivňují charakter prostředí squatu, tedy jeho praktické zaměření a využití. Na druhé straně jsou tyto potřeby uspokojovány právě v rámci tohoto specifického prostoru.

Volný čas squaterů označený jako artikulovaný je přímo závislý na možnostech prostředí squatu. Jedná se zejména o podmínky, které umožňují realizovat aktivity spadající do této kategorie.

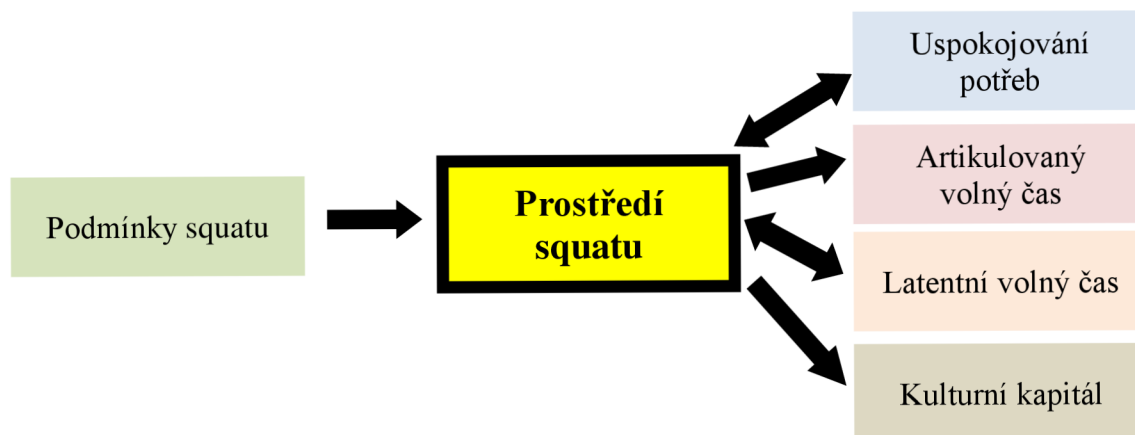
Naopak náplň latentního volného času obyvatel squatu se významně podílí na utváření zázemí squatu, rozvíjí osobní vztahy a komunikační kompetence squaterů. Bez aktivit latentního volného času by squat v podstatě neexistoval.

Nejvýznamnějším přínosem je osobnostní rozvoj jednotlivých obyvatel squatu, tento jev jsem v otevřeném kódování označila jako získávání kulturního kapitálu. Jedná se o kategorii, která je vysoce závislá na charakteru a kvalitě prostředí squatu s jeho sociálními a edukativními přesahy. Je však důležité, aby kontakt jedince s takovým prostředím byl intenzivní a obsahoval prvky osobní angažovanosti při realizaci squaterských aktivit.

Zajímavým zjištěním, které vyplynulo z procesu selektivního kódování, je skutečnost, že kategorie „Segmentace teoretici / praktici“ nemá zásadní vliv na zkoumaný jev. I zde působí spíše jako intervenující podmínka, navíc s minimálním vlivem.

Z vytvořeného grafického modelu jsou patrné vzájemné či jednostranné vazby mezi ústřední kategorií a dalšími kategoriemi. Tyto jsou samozřejmě vnitřně propojeny i vzájemně mezi sebou, pro potřeby selektivního kódování je však důležitá především jejich závislost na centrální kategorii.

Grafický model selektivního kódování:

Závěr

Diplomová práce „Squat Ladronka jako volnočasové prostředí“ je úzce zaměřena na jeden z aspektů života squatterské komunity – volný čas squaterů. Mylná byla však moje původní představa o systematicky organizovaných činnostech, které by odpovídaly pojetí volnočasových aktivit tak, jak jej chápe část pedagogických či sociálních pracovníků. Obyvatelé squatu Ladronka neinklinovali k provozování skupinových zájmových či sportovních aktivit, patrná je značná míra absence soutěživosti, která má zřejmě kořeny v ideovém zázemí této subkultury.

Na druhé straně je tato nechuť k aktivnímu provozování „tradičních“ zájmových aktivit pochopitelná. Squateři museli v první řadě zajistit základní potřeby spojené s vlastním bydlením, tedy s údržbou squatu a zajištěním jeho chodu. Podmínky squatu byly neúměrné době, kdy ústřední topení či teplou vodu vnímáme většinou jako samozřejmost. Obyvatelé squatu se museli vlastními silami zasadit o to, aby jejich bydlení bylo uspokojivé. Tento životní styl si však vybrali dobrovolně, nikdo z informantů nešel bydlet do squatu proto, že by tímto způsobem musel řešit vlastní otázku bydlení.

Procesem otevřeného kódování vyšlo najevo, že aktivity squaterů směřující k zajištění existence squatu tvoří zásadní složku náplně volného času ve squatu Ladronka. Teoretickou oporou tomuto zjištění je Dumazedierova charakteristika volného času (in Hofbauer, 2004), jejíž kritéria aktivity squaterů splňují. Kategorii vyjadřující tento jev jsem nazvala „Latentním volným časem“ a domnívám se, že se jedná o nejzajímavější výstup z procesu otevřeného kódování. Tato oblast volného času je totiž současně podnětným prostředím pro průnik prvků informální výchovy, která prolíná téměř všemi aktivitami, které squateři provozují.

Během axiálního kódování se odkryla možná souvislost mezi trávením volného času ve squatu a pozitivním přínosem pro osobnostní rozvoj squaterů. Kategorii „Kulturní kapitál“ jsem označila získávání kompetencí sociálního i profesního charakteru, které v některých případech vedlo až ke kariéernímu uplatnění squaterů. Považuji toto zjištění za zásadní poznatek, který má potenci prosadit se v současné praxi sociálních pedagogů, např. při realizaci projektu nízkoprahového zařízení.

Druhým, v praxi uplatnitelným principem, je systém Do It Yourself, který je patrný ve všech sférách života squaterů, v paradigmatickém modelu je proto zařazen pod pojem „Kontext“ a vyjadřuje tak vlastní schopnost ovlivňovat strategii jednání squaterů. Jedná se

o maximálně aktivní přístup jednotlivců, kdy je však míra jejich zapojení individuálně přizpůsobena jejich možnostem. Optikou sociální pedagogiky je takové sloučení tvůrce i příjemce volnočasového prostředí vysoce žádoucí.

Zajímavým zjištěním vyplývajícím z procesu selektivního kódování je skutečnost, že rozdělení squaterů na praktiky a teoretiky není v souvislosti se zkoumaným jevem významné. Z tohoto důvodu se kategorie „Segmentace teoretici / praktici“ ve výsledném grafickém modelu ani neobjevila. To lze odůvodnit tím, že prostředí squatu poskytuje možnosti uplatnění bez ohledu na příslušnost jeho obyvatel do některého z uvedených segmentů.

Deskriptivní část diplomové práce poskytuje komplexní přehled zásadních jevů souvisejících se zkoumaným fenoménem. Jejich znalost je předpokladem pro přesné pochopení všech kontextů empirické studie.

Domnívám se, že cíle mé diplomové práce byly naplněny. Analytickými procesy byly odkryty aspekty, které měly vliv na trávení volného času obyvatel squatu Ladronka. Prostředí squatu bylo prostorem pro realizaci specifických volnočasových aktivit, které squatery rozvíjely a pozitivně ovlivňovaly.

Největší přínos své diplomové práce spatřuji v nastínění možností vyžití prvků squattingu při animaci volnočasových aktivit mládeže. Jedná se především o výše zmíněný princip Do It Yourself, se kterým úzce souvisí předpoklad umožnění dostatečné míry autonomie kolektivu dospívajících dětí. Jde o to, umožnit svěřencům v co nejvyšší možné míře rozhodovat o obsahu, charakteru i prostředí realizace volnočasových aktivit. Myslím si, že maximální zapojení svěřenců – klientů do rozhodování o obsahu jejich volného času může být efektivním motivačním činitelem. Tato motivace může být ještě umocněna vědomím, že aktivity realizované v rámci vlastního volného času mohou být přínosem i pro někoho dalšího.

V neposlední řadě, jsou závěry mé diplomové práce užitečné tím, že bourají ve společnosti vžitě předsudky o tom, že squat je prostředím, které má negativní vliv na své obyvatele, kteří svůj čas vyplňují konzumací drog a jiným asociálním chováním. Přitom z minulosti i současnosti (viz. kapitola 3. Nástin historie squattingu) jsou známy případy, kdy squaty plní kulturní či dokonce sociální funkci, své aktivity nabízejí široké veřejnosti a o jejich smysluplnosti nelze pochybovat.

Závěrem bych ráda nastínila možnost, která se nabízí dalším výzkumníkům, kteří mají možnost volně navázat na moji diplomovou práci. Domnívám se, že by mohlo být zajímavé zaměřit se na současný osobní život bývalých squaterů, na jejich životní aspirace, hodnotový

žebříček a především na jejich přístup při výchově vlastních dětí. Během setkání za účelem realizace rozhovorů jsem měla možnost nahlédnout do soukromí těchto osob a jejich pojetí rodičovství na mě působilo lehce netradičně. Možná by zjištění výzkumu zaměřeného na tento jev mohly být přínosné pro oblast sociální pedagogiky, která může být nazírána jako pedagogika prostředí, tedy i rodinného prostředí, které má zásadní vliv na utváření osobnosti dítěte.

Použitá literatura

BENEŠ, Martin. *E-mailová konzultace termínu „squat“* [nepublikováno]. Ústav pro jazyk český AV ČR, oddělení jazykové kultury – jazyková poradna, [cit. 2014-01-27].

ČERNÝ, Filip. Stručné dějiny squattingu. *Přítomnost*, 2002 (zima), s. 53.

Československá anarchistická federácia : *informačný portál* [online]. 12. ledna 2014 [cit. 2014-01-16.]. Dostupné na: www.csaf.cz.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vydání. Praha : Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

DOČKALOVÁ, Jolana. *Konference neformálního vzdělávání* [online]. Praha : Česká národní agentura Mládež, 2007, [cit. 2014-02-21]. Dostupné na: <http://www.neformalnivzdelavani.cz/images/Bro%9Eura%20z%20konference.pdf>

DVOŘÁČEK, Tomáš. *Přednáška Základy sociální pedagogiky* [nepublikováno]. Říjen 2007.

ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc : Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha : Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 8085605287.

GERŽOVÁ, Lenka. *Chrt velkoměsto (fenomén squatting v evropských metropolích) : diplomová práce*. Brno : Pedagogická fakulta MU, 2002. 103 l. Vedoucí diplomové práce Radek Horáček.

GILBERT, Pat. *Clash - smrt nebo sláva*. Praha : Volvox Globator, 2007. 1. vydání. 469 s. ISBN 978-80-7207-662-8.

HARPER, Douglas. *Online Etymology Dictionary* [online]. 10. února 2011. [cit. 2014-01-14].

Dostupné z: <<http://www.etymonline.com/index.php?search=squatter&searchmode=none>>.

HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000. 1. vydání. 776 s. ISBN 80-7178-303-X

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. 1. vydání. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HLOUŠEK, Roman. *Squatting: sociální a psychologické kontexty : absolventská práce*. Brno : Evangelická akademie v Brně – Vyšší odborná škola sociálně právní, 2002. 50 l. Vedoucí absolventské práce Tomáš Kohoutek.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, 2004. 1. vydání. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

JURRIËNSE, Jurre. *E-mailová konzultace* [nepublikováno]. Velvyslanectví Nizozemského království v Praze, [cit. 2014-02-09]

KUŽVARTOVÁ, Lenka. Squating k podpirání. *A2, č. 21, 2010*. ISSN 1803 6635.

Dostupné na: <http://www.advojka.cz/archiv/2010/21/squatting-k-podpirani>

Ladronka. Wikipedia [online]. 10. listopadu 2013 [cit. 2014-01-13.]

Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ladronka>

LAUBE, Roman. *Obsad' a žij*. Squatterské iniciativy na území bývalého Československa v letech 1990 – 1998. Praha : Vydavatelství Autonomní literatury, 1999. 17 s.

Dostupné na <https://squat.net/praha/?p=218>

MAŠEK, Tomáš. *Squattreské hnutí ve Wroclavi : diplomová práce*. Pardubice : Filosofická fakulta UP, 2010. 60 l. Vedoucí diplomové práce Petr Skalník.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání 1. Praha : Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0

NOVÁK, Arnošt. Udělejte to zkrátka sami!. *A2, č. 19, 2006*. ISSN 1803 6635.

Dostupné na: <http://www.advojka.cz/archiv/2006/19/udelejte-to-zkratka-sami>

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha : Karolinum, 1998. 270 s. ISBN 80-7184-569-8

PETRÁČKOVÁ, Věra; KRAUS, Jiří a kol. autorů. *Akademický slovník cizích slov*. 1. vydání. Praha : Academia, 1998. 834 s. ISBN 80-200-0607-9.

PROUZA, Ivan. *Squatting jako střet práva na pokojné užívání vlastnictví : diplomová práce*. Brno : Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2011. 78 l. Vedoucí diplomové práce Pavel Molka.

RŮŽIČKA, Vlastimil. *Squaty a jejich revoluční tendence*. 1. vydání. Praha : Triton, 2007. 207 s. ISBN 80-7254-859-X.

RYCHETSKÝ, Lukáš. O squattingu, ale bez života. *A2, č. 17, 2007*. ISSN 1803 6635.

Dostupné na : <http://www.advojka.cz/archiv/2007/17/o-squattingu-ale-bez-zivota>

SKOVAJSA, Marek a kol. *Občanský sektor*. 1. vydání. Praha : Portál, 2010. 376 s. ISBN 978-80-7367-681-0.

STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu*. 1. vydání.

Boskovice : Albert, 1999. 228 s. ISBN 80-85834-60-X.

SVOBODNÍKOVÁ, Barbora. *Analýza kauzy squattingu s důrazem na pozitivní aspekty : bakalářská práce*. Brno : Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2010. 61 l. Vedoucí práce Tomáš Čech.

TOMEK, Václav; SLAČÁLEK, Ondřej. *Anarchismus*. 1. vydání. Praha : Vyšehrad, 2006. 669 s. ISBN 80-7021-781-2, str. 40-41.

VAN NOORT, W.. *Bevlogen Bewegingen: Een vergelijking van de anti-kernenergie- kraak- en milieubeweging*. Amsterdam : SUA, 1988. 300 s.

WILKOVÁ, Scarlett. Krásná harfenistka Englichová je na obdiv zvyklá. *OnaDnes.cz* [online]. 19. 5. 2006 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://ona.idnes.cz/krasna-harfenistka-englichova-je-na-obdiv-zvykla-f6k-/spolecnost.aspx?c=A060519_171156_ona_ony_lf

Seznam příloh

Příloha č. 1: Studie autonomního kulturně-sociálního centra Ladronka

Příloha č. 2: Exteriéry squatu Ladronka, listopad 2000

Příloha č. 3: Ukázka propagačních letáků squatu Ladronka

Příloha č. 4: Fotografie z Výstavy o Ladronce, Praha, kavárna Utopie, podzim 2013

Příloha č. 5: Přepis rozhovorů s informanty